

1

בשעירם עלי דשא וברביבים עלי עשב: כי שם יהוה אקרא הבו גדל

דחאה וברביבים מלקושא די על עשבא: ג ארי בשמא דין אנא מצדי הבו רבותא קדם אלהנא:

לקט בהיר

דש"י

כלומר נחמים בהם טעם עלב כמו כן דברי תורה, ועוד דרשות ופירושים רבים עיי"ש: (י) אהוה כלי שהיין נופל בו מן הגת קרוי צור (רש"י מ"ק י"ב. ב): (יא) ש"יין שמאלית וסמ"ך מתחלפין והיינו הך (במ"ח), ובקלמ ספרים הנוסח מחזיקין, והוא טעות, שאין הענין כאן לשון אחיזה אלא לשון חזק, ונריך להיות מחזקין בלא יו"ד: (יב) ופירש"י שם יורה חלים בקשת, וטיפי מטר אלו קבלו שמש העלם רביבים על שם שהם רבים ומרקים: (יג) יומר מפורש ענין זה בפי בראשית (א' י"א) תדשא הארץ עיי"ש, גם מה שהקשה על זה הרמב"ן ז"ל

ומי שהיה צורו מלא יין: בשעירים. לשון (חכ"קמ"ח) רוח סערה"י, כחרגומו כרוחי מטרא, מה הרוחות הללו מחזקין* את העשבים ומגדלין אותם אף דברי תורה מגדלין* את לומדיהן (ספרי): וברביבים. טיפי מטר, נראה לי על שם שורה כחן נקרא רביב, כמה דלת אמר (ברא' כ"א ב) רובה"י קשה: דשא. ארצ"י, עטיפת הארץ"י מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעלמו קרוי עשב: (ג) כי שם ה' אקרא. הרי כי

שינוי נוסחאות מחזיקין. מחזקין את לומדיהן ומגדלין אותן.

ושאר קושיות, ומה שתירצנו בשם הד"ד עיי"ש:

אור החיים

שהטל לא מפסיק קיץ וחורף יומם ולילה כמו כן תורה שבעל פה אין לך זמן שאינו זמנה, ואל תקשה שהטל יפריחוהו השמש"י כי אין המניעה מלד הטל"י:

לסבול כדמיון זה מצות התורה כל אחד כפי כח שיכול להשיג, ויש בזה להקל ולהחמיר להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר, ולהחמיר על מי שיכול הרבה ששואלין ממנו הכל ואפילו מעשה מרכבה: ג. כי שם ה' אקרא"י. הכוונה כי הדבר אשר אליו יכוין צמחמרו הוא שם ה', על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ג ז"ח): כל התורה כולה שמוחו של הקצ"ה, ועליה הוא אומר יערוף כמטר לקחי שהיא התורה שהיא שמו יתצרך, ופירש אקרא מלשון יקר"י, עוד רמז שהגם שחלה להם עסק התורה בטל ומטר לא תהיה הכוונה בלימוד על זה"י, אלא לקרות בספר תורת ה', והוא אומרו כי פירוש יהיה הטעם שם ה' אקרא פירוש לקרות צמחמרו שהיא שמו יתצרך כדי שיתן גדול לאלהינו"י, וזו תקרא תורה לשמה לגדל ולפאר שם כבודו, ואומרו אקרא"י הוא מה שיעשה כל

אור בהיר

בארץ ישראל. (ב) ואם כן אינו מדיר. (בז) אבל הטל מלד עממו יהיה מדיר כלי הפסק אם לא יפריחוהו השמש. (כח) מטר וטל כבר ישבנו, ומה זה עוד שעירים ורביבים. (כט) כפי הנראה המחבר ז"ל מפרש חיבת שעירים מלשון חוט השער, כלומר דק, או מלשון צעירים, שעיר כמו צעיר, ורביבים מל' רבב על בגד שהוא יותר רחב, או מלשון רב, וזה הפך פי' רש"י ז"ל, וגם דשא ועשב אינם כפירוש ז"ל. אבל ברבינו נחמיה איתא דרבינו. (ל) מה הענין פסוק זה לכאן. (לא) ומיבת כי נתינת טעם עז"ה, בעבור שכוונתי לייקר שם ה' על כן עליכם ליתן גדל. (לב) הגם שבאמת מביא ברכה בגשמיות וברוחניות. (לג) מה שאין כן אם למד להנחת עממו אין גדל. (לד) ופירוש אקרא אני משה ולדרך זה היל"ל תקרא או תקראו.

ד תקיפא דשך
פך ארחתה די
דמן קדמוהי
משמש בלשון כן
הארץ, כשאקרא
לאלהינו וצרכו
שענין צרוך
שבמקדש"י: (ד)
שהוא חזק"י כן
בשטף"י הוא
(ספרי): אל אמו
הבא*, ואף עו
לאמן את דבריו
שינוי נוסחאות. שמו וא
לברכת התורה מל
אמן כי שם ה' אק
בגבולין, ורבינו כל
וגבורתו ומביא פו
הקדים ואומר כל
אשר לב צער ועי
ברגוזו ומכה כפי
אמונה כלומר אל

אחד מהם"י,
רע"ג) שפשות
ולא דור המדבנו
העוסק בתורה
התורה של ישר
יראה אומרו כי
אחר כך שהוא י
שאמרו ז"ל (ילג
יושב חללות יש
עד שאמרו לבא
היה לו נחת ר
ואלכי המלאכיו
לד) פי' משה מד
הוא הוא בעממו.
ישראל. (ל) פ

זני שומא כזונה - (ק)
(ח) זני שומא כזונה דרוב
העורג וקניא העורג

ד תקיפא דשלימין עובדוהי ארי
בא ארחתה דינא אלקהא מהימנא
דמן קרמוהי ערה לא נפק דמן

די ער
יי אנא
אלקנא:

רש"י

לקט בהיר

משמש בלשון כהש"י, כמו ויקי ב"ג יי כי תצאו אל
הארץ, כשחקרה ואזכיר שם ה' * אתם הבו גודל
לאלהינו וזכרו שמו (ספרי), מכאן אמרו (יומא ל"ז)
שעונין צרוך שם כבוד מלכותו אחר צרכה
שבמקדש"י: (ד) הצור תמים פעלו. אף על פי
שהוא חזק"י כשמביא פורענות על עובדי ראונו לא
בשטף"י הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו
(ספרי): אל אמונה. לשלם ללדיקים לזקתם לעולם
הבא*, ואף על פי שמאחר את חגמולס"י סופו
לאמן את דבריו (ספרי - תענית י"ב): ואין עול. י"ט אף
שינוי נוסחאות שמו ואימתו. לעתיד לבא.

זהו קמ"ח
א, מה
ן אותם
(ספרי):
שורה
"זכיה"
מכוסה
ין ומין
הרי כי

פי כח
על מי
שיכול
רכבה:
אשר
זומרס
ציו של
לקחי
אקרא
עסק
יד על
רו כי
לקרות
גודל
לפאר
ה כל

מער
ר דק,
ועשב
בעבור
למד

אור החיים

הבו גודל ומעלה לדבר זה שאינו חפץ ליקרא אלא
אלהינו, והוא אומרם לאלהינו כי באמנעות
שקוראים בתורה שהוא שם ה', והוא אומרם כי
שם ה' אקרא"י) בזה כשמשבחין העליונים ואומרים
צרוך ה' אלהי ישראל שצח זה יש בו גדולה ושצח,
מה שאין כן בשאין ישראל עוסקים בתורה"י)
ואומרים המלאכים צרוך ה' אלהי ישראל שצח זה
גרוע מאד מטה מטה וישחקע הדבר שהרי הם
מכחישים חס ושלוס כשאין עוסקין בתורתו
שבאמנעותה יחס אלהותו עליו, ורבותינו ז"ל
דרשו הרבה דרשות (ספרי) וכפטיש וגו':
ד. הצור תמים פעלו"י) פירוש לפי שקדם

אור בהיר

לד) פי' משה מדבר בשם כל אחד ואחד כלומר בזה הלשון יאמר כל אחד כשילמוד. לר) הגם שמדבר אל אחריים אלא זה האחר
הוא הוא בעצמו. לז) פי' בעבור שאני לומד בתורה בשביל זה יש גודל בחיבת אלקינו. לח) אלא מתדמין ככל הגוים בית
ישראל. טל) פירושו של רש"י ז"ל נאה מחוק ומחקבל, אבל צריך לדעת השייכות למה שלמעלה, גם למה כפל תמים פעלו דרכיו

נמנעו מלהציל צבורים ועברו על מה שכתוב בתורה אבל הכא הנקיים יקראו והאחרים ימנעו ומחמת הנושה יתנו לב ללמוד הפרשה אלא נראה הטעם לפי שאין הכל נקיים בטעמי הקריאה ואין הציבור יולאים בקריאתו והוא צעניו כיודע ואם לא יקראוהו אתי לאינצויי עם שליח ציבור לכן התקינו שיקרא שליח ציבור וכו' עד ולא נסתבר שיצרך על קריאה שליח ציבור וגם הר"ן כתב בפרק הקורא את המגילה עומד (ב) סו"ט (א) גבי שמונה פסוקים יחיד קורא אותם שמה שנהגו עכשיו ששליח ציבור קורא בקול רם אפשר שהנהיגו כן כדי שלא לזייש מי שאינו בקי לקרות גדקדוק הקריאה: ומ"ש רבינו ומיהו אם יודע לקרות כשמקרין אותו שפיר דמי. כן כתב הרא"ש בתשובה כלל

ג' (סי' יב) אם קורא עם החזן ויודע להצין ולחבר האותיות ולקרותם עם החזן מיקרי שפיר קריאה אבל שיצרך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יתכן עכ"ל והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב ופנו שכתב רבינו ירוחם (נ"ג ח"ג כ.) בשם משנת הרשב"א (ח"ו סי' שס"א) וכן כתוב בשבלי הלקט (סי' לו) וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילה (ה"ח) שכתב שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת וכן נראה (מההיא) דז מלשון משנת הרא"ש שכתבתי וכן כתב הר"י שם בתשובה (סי' רד) והצ"ח ראה לדבר וכן כתב מהר"י ק' חצ"ע ז"ל ודלא כדכתב נמוקי יוסף (מגילה כד. ד"ה ר' יהודה) בשם ספר האשכול (ח"ב עמ' 69) דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה עומד סומא אינו קורא בתורה הו"ל היינו לומר דאינו קורא על פה אבל אוקומי אינא אחרניא שפוחת ורואה והסומא מצרך ועומד בצדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא עכ"ל וכן מלאמי בשם ספר אגודה דסומא כהן קורא בתורה ואין לקמוח על דבריהם נגד כל בני רבנותא (א.) וכבר כתבתי בסיומן ק"ל"ט (בראשית) בשם רבינו סעדיה שאם הם זריכים לזה האיש שאינו יודע לקרות שיעלה לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו יראה שליח ציבור אם כשיקרא לו מלה צמלה יכול לאמרה יכול לקרות ואם לאו לא יעלה ע"כ וא"ת למה יעריחו עגמס הציבור בכך ימחול כהן זה על כבודו לשראל גדול ומופלג בחכמה שיכול למחול על כבודו לאיש כזה כמו שנבאר בסיומן ק"ל"ה (קט.) ד"ה ומ"ש רבינו) וי"ל דמיירי כשאין שם אדם גדול ומופלג בחכמה אי נמי כשאין כהן זה רואה למחול על כבודו עסקינן וכן צריך לומר על כרחק בלוי שאינו יודע לקרות דקאמר דבשאינו רואה למחול על כבודו מייירי שאם לא כן יקרא הכהן פעמים ולמה נטרח לקרות לוי שאינו יודע אלא ודאי כדאמרן ומיהו יש לדחות דכל היכא דאיכא לוי ואפשר ציה עדיף טפי מקריאת כהן פעמים וכן כל היכא דאפשר בקריאת כהן עגמו עדיף משימחול כבודו לגדול ומופלג בחכמה. ואפשר דבשבתות וימים טובים מייירי שאינו יכול הכהן למחול על כבודו ולדין אפילו בשני וחמישי נמי לא כמו שנבאר בסיומן ק"ל"ה (ק. ד"ה ונראה): דבמתוך לשון הרא"ש שכתב רבינו יתבאר לך שצריך העולה לקרות צנחה עם שליח ציבור כדי שלא תהא צרכתו לנעלה. וכן כתבו החוספות בסוף פרק קמא דבבא בתרא (עו. ד"ה שמונה פסוקים).

אלא אחד קורא אותו ועולה ואין שליח צבור קורא עמו. ומה שנהגו האידנא ששליח צבור קורא פירוש אדוני אבי הרא"ש ז"ל לפי שאין הכל בקיאים בטעמי קריאה ואין הציבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו אתי לאינצויי עם שליח צבור לכך תקנו שיקרא שליח צבור שהוא בקי בקריאה. ומכל מקום גם העומד לקרות יקרא בנחת עם שליח צבור [א] שלא תהא ברכתו לבטלה. והא דאמרין שלא יקראו שנים פירוש בקול רם דטעמא [א] משום דתרי קלי לא משתמע. ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"צ (ו) והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר שיצרך על קריאת ש"צ עד כאן. (ו) ומיהו אם יודע לקרות כשמקרין אותו שמעתי ממנו [ג] דשפיר דמי:

ג' (סי' יב) אם קורא עם החזן ויודע להצין ולחבר האותיות ולקרותם עם החזן מיקרי שפיר קריאה אבל שיצרך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יתכן עכ"ל והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב ופנו שכתב רבינו ירוחם (נ"ג ח"ג כ.) בשם משנת הרשב"א (ח"ו סי' שס"א) וכן כתוב בשבלי הלקט (סי' לו) וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילה (ה"ח) שכתב שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת וכן נראה (מההיא) דז מלשון משנת הרא"ש שכתבתי וכן כתב הר"י שם בתשובה (סי' רד) והצ"ח ראה לדבר וכן כתב מהר"י ק' חצ"ע ז"ל ודלא כדכתב נמוקי יוסף (מגילה כד. ד"ה ר' יהודה) בשם ספר האשכול (ח"ב עמ' 69) דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה עומד סומא אינו קורא בתורה הו"ל היינו לומר דאינו קורא על פה אבל אוקומי אינא אחרניא שפוחת ורואה והסומא מצרך ועומד בצדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא עכ"ל וכן מלאמי בשם ספר אגודה דסומא כהן קורא בתורה ואין לקמוח על דבריהם נגד כל בני רבנותא (א.) וכבר כתבתי בסיומן ק"ל"ט (בראשית) בשם רבינו סעדיה שאם הם זריכים לזה האיש שאינו יודע לקרות שיעלה לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו יראה שליח ציבור אם כשיקרא לו מלה צמלה יכול לאמרה יכול לקרות ואם לאו לא יעלה ע"כ וא"ת למה יעריחו עגמס הציבור בכך ימחול כהן זה על כבודו לשראל גדול ומופלג בחכמה שיכול למחול על כבודו לאיש כזה כמו שנבאר בסיומן ק"ל"ה (קט.) ד"ה ומ"ש רבינו) וי"ל דמיירי כשאין שם אדם גדול ומופלג בחכמה אי נמי כשאין כהן זה רואה למחול על כבודו עסקינן וכן צריך לומר על כרחק בלוי שאינו יודע לקרות דקאמר דבשאינו רואה למחול על כבודו מייירי שאם לא כן יקרא הכהן פעמים ולמה נטרח לקרות לוי שאינו יודע אלא ודאי כדאמרן ומיהו יש לדחות דכל היכא דאיכא לוי ואפשר ציה עדיף טפי מקריאת כהן פעמים וכן כל היכא דאפשר בקריאת כהן עגמו עדיף משימחול כבודו לגדול ומופלג בחכמה. ואפשר דבשבתות וימים טובים מייירי שאינו יכול הכהן למחול על כבודו ולדין אפילו בשני וחמישי נמי לא כמו שנבאר בסיומן ק"ל"ה (ק. ד"ה ונראה): דבמתוך לשון הרא"ש שכתב רבינו יתבאר לך שצריך העולה לקרות צנחה עם שליח ציבור כדי שלא תהא צרכתו לנעלה. וכן כתבו החוספות בסוף פרק קמא דבבא בתרא (עו. ד"ה שמונה פסוקים).

דרכי משה

(א) ובמהרי"ל (הלי קריאת התורה) כתב דנוהגין לקרות סומא לספר תורה ולי נראין דברי ב"י ה*]:

פרישה

משום דתרי קלי לא משתמע וכו'. עיין דרישה: (ו) והויא ברכה אבטרה וכו'. והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב ירוחם בשם משנת הרשב"א וכן כתב בשבלי הלקט: (ו) ומיהו אם יודע לקרות כשמקרין. נראה דזקא לקרות מתוך הכתב קאמר וכן דקדק לשון משנת הרא"ש

דרישה

קמא [א] משום דתרי קלי לא משתמע. כתב ב"י ומשמע מתוך דברי הרא"ש דצריך העולה לקרוא בנחת עם השליח צבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה וכן כתבו החוספות סוף פרק קמא דב"ב ור"י אבוהב כתב שמעתי שכתוב בספר הוזהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כחוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני זכיתי למוצאו והוא בפרשת ויקהל וכתב לבסוף ומיהו אפשר דאפילו לדברי הוזהר רשאי לקרות עם השליח צבור והוא שלא ישמע לאזניו וכן משמע מלשון הוזהר וכן ראוי לעשות לקרות

הדושי הגהות

קמא

והגיס שהעולה הוא קורא בקול רם כדין התלמוד וכדי שלא לבייש את מי שאינו בקי דקדוק הקריאה מעמידין מקרא אחד אלל העולה והמקרא אומר כל תיבה ותיבה מחלה ואח"כ אומרה הקורא ויש סמך למנהג זה ממאי דפירש רש"י בפרק קמחא דשבת (יב:) אהא דתניא [

אלל מסדר הוא ראשי פרשיותיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר ככולה למחר ומסייע את שבעה הקורים בעקודה וטעמיה בלחש ע"כ. ואע"פ שהגוהגיס מנהג זה המקרא אומר התיבה בקול רם נראה ללא דמי למאי דאמרין לא יקראו שנים בקול רם דהתם שניהם מוסיפין התיבה מפיהם צנת אחת אלל הם כשהמקרא אומר התיבה העולה שותק וכשהעולה תוור ואומר אותה

המקרא שותק ולעולם אין סס אלל קול אחד לצד מהאי עעמא אפטר שאפילו לדברי ספר הוזהר שפיר דמי המנהג הזה:

ד ואם שליה ציבור רוצה לברך לעצמו ולקרות אחר עומד אצל דתניא בתוספתא (פ"ג ה"ג) העומד לקרות וכו' וגרסינן נמי בירושלמי (פ"ג ה"ג) רב שמואל בר רב יצחק על דבי בנישתא וכו'. כל זה כתבו הר"ף (י"ד) והר"ש (ס"י י"א) בפרק הקורא את המגילה עומד: וכו"ש רבינו ואם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרות. נתנאר בסיומן קל"ט. (בראשית): ה אין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיבדיל אמן מפי הציבור. בטוטה פרק ואלו נאמרין (לט:) א"ר זירא אמר רב חסדא אין הציבור רשאי לענות אמן עד שמכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור והרמב"ם (תפלה פ"ג ה"ו) ורבינו לא כתבו אלל הא דאין הקורא רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי הציבור משום דלידך דאין הציבור רשאי לענות אמן עד שמכלה ברכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הברכות כך הוא שאין עונין אמן עד שמכלה הברכה מפי המצרך:

דרכי משה
דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהגא דידן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בתוספתא דבעינן אחד שמחזן על הקורא והוא בעי לישתוק ואין לזוז מדברי הפוסקים אף אם היו דברי הוזהר חולקים עליהם כן נ"ל דלא כב"י שכתב דלא שבקינן דברי הוזהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוספות פרק ראווה ב"ד (ר"ה כו. ד"ה אבל שנים) כתבו בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין:

פרישה
ראה מהירושלמי כלום שרין שיהא אחר עומד אללו ואפשר שנוסחא אחרתא היתה לרבינו דבני הירושלמי [ח] וגרים וחמא חונא דקרא אי נמי דקטירא ליה לרבינו כיון שמסיים הירושלמי הטעם כשם שניתנה על ידי סרסור כך אנו זריכין לנהוג כה אס כן מה לי לקרות מה לי למתרגם ועל כרחך הא דנקט מתרגם לאו דוקא הוא: (י) על ידי סרסור וכו'. דכתיב (דברים ה) אנכי עומד בין יי וביניכם: (יא) עד שיבדיל אמן מפי הציבור. בטוטה פרק ואלו נאמרין א"ר זירא א"ר חסדא אין הציבור רשאי לענות אמן עד שמכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור והרמב"ם ורבינו לא כתבו אלל הא דאין הקורא רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי הציבור משום דלידך דאין הציבור רשאי לענות אמן עד שמכלה ברכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הברכות כך הוא שאין עונין אמן עד שמכלה הברכה מפי המצרך. כ"י:

דרישה
הוזהר מיידי רבו רבו וכו' והוא הדיו

76 ורבינו הגדול מהר"י אבובז ו"ל כתב שמעתי שכתבו בספר הוזהר שאין לקרות כלל אלל אחד וראוי לחוש לדבריו אס האמת הוא כך שאני לא ראייתו כתבו אלל ששמעתי עכ"ל ואני הכותב זכיתי למואלו והוא צפרשא ויקהל (נו) ו"ל ואסיר למיקרי באורייתא צר חד בלחודו ושחקין ושמעין מלה מפומיה כאלו קבלין לה האי שעתא מטורה דסיני ומאן דקרי באורייתא ליהוי חד קאים עליה ושחקין דלא ישתכח צר דיבור חד בלחודו לא תרין דיבורים לשון הקודש חד וחד הוא לא תרין ואי תרין משתכחין ב"ס גריעותא דרזא דמהימנותא איהו וגריעו דיקרא לאורייתא. וקודם לזה (כ"ב) כתוב אי ההיא ללוחא אשתמעת לאודנין דצר נט לית מאן דליית לה לעילא ולית דלייתין

לית אחרנין צר מאן דשמע בקדמיתא בגין כך צעי לאסתמרא דלא ישמעון לההיא ללוחא בני נשא ותו דמילתא דלוחא אסתמרא בעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא איצטרך למישמע כגוונא דא מאן דקרי בפרשא לאורייתא חד קארי וחד לישתוק ואי תרי קראן באורייתא גרעי מהימנותא לעילא ע"כ וכיון דלדברי הוזהר אסור לקרות אלל אחד לצד ועכשיו שנהגו ששליח ציבור הוא הקורא העולה אסור לקרות אלל אע"פ שלדברי הפוסקים ריין לקרות ואס לא יקרא כתבו דהוי ברכה לצטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד צהדיא לא שבקינן דברי הוזהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה ששליח ציבור קורא ומכוין לצו לדבריו הרי הוא כקורא דשומע כעונה (סוכה נ"ח) הילכך ריין לזיבר העולה מלקרות עם שליח ציבור ומיהו אפשר שאפילו לדברי הוזהר רשאי לקרות והוא שלא ישמע לאוזניו וכן משמע מהלשון השני שכתבתי דמדמה ליה לתפלה שאסור להשמיע לאוזניו ואע"פ שבלשון הראשון שכתבתי לא הזכיר אלל דיבור אפשר דכל שאינו משמיע לאוזניו לא קרי ליה דיבור וכן ראוי לעשות לקרות העולה צנחת צענין שלא ישמיע לאוזניו (ב): L בני רומניא

77 (ב) ולי נראה שאין הכרח בדברי הוזהר כלל יותר ממה שמוכרז במגילה דבתורה לא יקראו שנים שפירשו הפוסקים דמיירי בקול רם משום דתרי קלי לא מישחמעי והוא הדין דבדברי הוזהר מיירי בכהאי גוונא ותדע שהרי בימי הוזהר לא נהגו מנהגא דידן שהשליח צבור היה קורא הכל אלא העולה היה קורא כדין התלמוד ולכך כתב שם דלא יקרא אחר עמו ומה שכתב דלהוי חד קאים עליה ושחקין וכתב נמי. חד קרי וחד לישתוק

(ה) צריך שיהא אחר עומד אצל וכו'. גם יאמר לו שיקרא כמו שכתב רבינו בסיומן קל"ט וכן כתב ב"י פירוש דברי רבינו בסיומן קל"ט ע"ס: (ט) וגרסינן נמי בירושלמי וכו' וחזא חונא דקרא וכו'. זה לשון הירושלמי רבי חגי אמר שמואל צר יתחק על לבי כנישתא חמא חונא קאים מתרגס ולא מייקס צר נט תמותי א"ל אסור לך כשם שניתנה על ידי סרסור כך אנו זריכין לנהוג כה על ידי סרסור עכ"ל פרק הקורא את המגילה עומד (ד' ע"ד) ולכאורה נראה דר"ל דדוקא אס החזן רצה לקרוא ולתרגם אסור אלל לענין הקריאה היה נראה שיכול החזן לקרות בלא אחר עומד עליו וכן דאמרין בירושלמי על המתרגם בסיומן ד' דלא יתרגם החזן עצמו אלא הציבור זה הירושלמי רבי שמואל צר יתחק על לבי כנישתא חמא חונא דקאי מתרגס ולא קאי צר נט תמותי א"ל אסור לך כשם וכו' עכ"ל והביאו ב"י בסיומן קמ"ה עיין שם וכן כתבו בשבלי הלקט (ס"י נ"ה) ואס כן לא הציבור רבינו

שלמטה אבל המתפלל גופו ודאי ס"ל דמותר להשמיע לאוזניו והוא הדין

שאלות ותשובות

הלכות קטנות

(ספר הלק"ט)

חלק ראשון ושני

משאלות ותשובות, בנויות לתלפיות, בדעת ובמועצות, אשר חקר והכין מידי שבת בשבתו ביום השישי, להביא אל אוהל מועד משכן העדות בית המדרש הגדול "בית יעקב" אשר היה בירושלים עיר האלהים סלה תזכ"ב חובר ע"י הרב המובהק מרי דמתניתין וריש מתיבתא בנן של קדושים אראלים ותדשישים כמוהר"ד

יעקב בכמוהר"ד שמואל האג"ז זל"ה

הובא אל בית הדפוס על ידי בנו הצעיר שועל בן ארי הוא משה האג"ז נר"ו פה ויניציאה יע"א שנת כי קר"ש הנה (תס"ב) לפ"ק

[נוסח סער דפוס ראשון]

ועתה בא במהדורה חדשה מפוארת בסידור מחדש מוגהת ומתוקנת בתוספת הספר הנפלא "הלכה רווחת" והוא ביאור נפלא על ההלכות קטנות להגאון ר' בן ציון אלקעלי זצ"ל, נדפס בירושלים תרמ"א. ובתוספת מדובה, הערות וביאורים על סדר התשובות ערוכים. ויען כי המתבר קיצר דבריו בבואו אל הקדש, ובאו הדברים כספר החתום, הנה פתח יפתח לנבוע מימיו ושולחו על פני קרת במשא ומתן באמונה ליקוטים מדבריו הדנים בדבריו והעוסקים בשמועותיו. וניקב בשמו "גן הלקט"

כל זה עשיתיו בסיעתא דשמיא
נח גדליה באמו"ד הרב קלמן אריה קוצ'קוב

ויצא לאור עולם ע"י
זכרון אהרן
ה'תשס"ט

סימן קנז

ירושלמי ר"פ הרוואה (ה"א) רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אין צריך. צ"ע אם כללא (בכורות מט:) דהלכה כרב באיסורי איתיה נמי בירושלמי, ואין ראיה מההיא (ברכות נד:) דברוך רחמנא וכו', דהתם תירץ ואיכא לתרוצי דאמר נמי אתה. ומסתברא דאיתנאי נמי בירושלמי, דכיון דחזי ליה דבקי באיסורא טפי מדשמואל אית לן למימר דבכל דוכתא הלכה כוותיה, ולא דמי לכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו (כ"ב קעד.), דהתם בדקו ומצאו:

סימן קנח

שאלה. בלי שיש לו ב' פיות או צנורות קטנות אחד גבוה מחבירו אם מותר ליטול מן העליון, ובכלי שניקב שאמרו (סי' קנ"ט ס"ב) שיטול מן הנקב ולמטה, איך אפשר שיטול ולא יעברו המים מן הדופן שאינו חשוב בלי:

תשובה. כלי העשוי מתחילה לכך לא מבעיא [א], דאפי' דרך הפה העליון מותר ליטול, דהא כיוור היו לו י"ב דדין (יומא לו.), ולמ"ד בידי אדם נמי אי אפשר לצמצם (בכורות יח.), אפשר שהיה אחד למעלה מחברו. וא"ת דהתם לא בעי כלי, הרי הכלים שלנו שקורין אגוזה מאג"ל שיש להם ברזא ואנו נוטלין מהם, והוי כההיא דפ"ד דכלים (מ"ג) שולי קורפיות, אבל כלי שניקב יש לומר שאם יעלו המים על הדפנות שלמעלה מן הנקב ומשם יבואו לנקב דאין להכשיר, אבל למצדד אצדודי ליכא למיחש, שאין לצמצם שיהיה בכל הכלים המשפך שוה ושתהא שפה לפיו סביב שוה בעיגול:

סימן קנ"ט

שאלה. השומע דברי תורה אם צריך לברך:

תשובה. נראה [א] דמאחר דשומע כעונה (סוכה לח:) יש לברך, מירי דהוי אשומע

גן הלק"ט

קנח [א] עיין שו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ט"ז) שהביא דברי רבינו לענין נטילה בכלי ששפתו אחת נמוכה משפתו האחרת באופן שאף אם יהיה גדוש יפלו המים מאותו מקום, וכחב שנראה לו שכלי זה פסול לנט"י כיון שאין בו כשיעור שיפלו המים מהמקום הנמוך, אך הביא דברי רבינו שלפי דבריו דא"א לצמצם אפשר דיש להקל בזה. אמנם דברי רבינו בפשטות נסובים על כלי כעין קנקן עם פיה שדרכה נשפכים המים, וע"ז כתב

במג"א (סי' קנ"ט סק"ד) משמיה דהשל"ה דאין ליטול בו ידיו כיון שאינו ראוי לקבל מים באותו הדד, וע"ז כתבו הרבה פוסקים ראית רבינו מדדי הכיור, וגם כתבו סברת רבינו שהואיל ועשוי לכך לא פסלינן להאי כלי, וכ"כ היעב"ץ בעמודי שמים (דף רפ"ז) ושו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' רנ"ד).

קנח [א] בשו"ע (או"ח סי' מ"ו) פסק דהלומד תורה בהרהור פטור מברכת התורה, ויש אפשרות לבאר את הדברים בב' אופנים. או שאין חולק על

א. במקום
זדרגה
ימב"ם
שי ליה
א. ניתן
ו. ידעו
:

י. ואין
אה או
אין שם
א הב"י

ך פומר
י' דגדה
לאחריה
יו ואינו
פחות
זאומרים
ה משום
שיעורא
ון ברכה
לו את"ל

(סי' רי"א)
יאים לבית
היין לבסוף
זיקות דברי
והביא הב"י

שופר ומגילה. ואפילו לדברי אגור דהביא ב"י סי' מ"ז (ס"ד) דהרהור לאו בדבור דמי ושאיין לברך, התם הוא דליכא שומע ומשמיע, כ"ש דאפשר דהיה לאו דסמכא דלאו מר בר רב אשי חתים עלה, דהרי אמרו (ברכות כד): אסור להרהר בדברי תורה במקום המינופת [ב] ואנו מברכים לעסוק בדברי תורה, וכי היושב כל היום ולומד ומעיין ע"י הרהור לא מיקרי עוסק בתורה, ושאי ק"ש דכתיב ודברת בם ואפ"ה אם קרא ק"ש בלבו יצא כגון אם היה אנוס וכו'. ובספר לחם פנים א"ח סי' פ"ה הוכחתי דרבינא דס"ל דהרהור כדבור דמי (שם כ:): כר' יהודה קאי דאמר הקורא ק"ש ולא השמיע לאונו יצא (שם מו.), וקי"ל כוותיה. ובסוגיא שם מוכח בהדיא דלר' יהודה לאו דוקא שהוציא בשפתיו דה"ה ע"י הרהור ע"ש. והא דנקט הקורא משום ר"י נקט ליה, וסוגיין דעלמא שומע כעונה, והכי משמע נמי בירושלמי בההיא דאם היה אנוס דהרהור כדבור דמי (או"ח סי' ס"ב ס"ד), ובהל' ט"ב (סי' תקנ"ד ובמג"א סק"ה) הביא משם אגור ומהרי"ל שאסור ללמוד ע"י הרהור, ולא פליגי דהתם משום שמחה. ולכל הפירושים המברך לא הפסיד שכל היום חלה עליו חובת לימוד וברכת התורה א"צ ללמוד אחריה מיד, ובמ"ש

ב"י (סי' מ"ז ס"ט) ע"ש: L

גן הלק"ט

כך שלימוד תורה בהרהור חשיב לימוד תורה לענין קיום מצות תלמוד תורה, וכמו שכתב רבינו שלשון הברכה לעסוק בדברי תורה מוכיח שהמצוה היא בעצם העיסוק בדברי תורה אף במחשבה, אבל צורת קיום המצוה באופן של הרהור לא אלימא דיה כדי שיתקנו את הברכה על צורת קיום זו, וכן משמע מדברי הלבוש שכתב דהטעם הוא דאין מברכין על המחשבה. אופן אחר אפשר לבאר שאכן אין קיום מצוה חיובית של ת"ת בהרהור, אלא ניצול מביטול תורה בלבד.

הגר"א נראה שהבין דעת השו"ע כאופן השני ועל כן הוא מוכיח מדברי הכתוב והגית בו יומם ולילה שקיים מצות ת"ת הוא גם בהרהור כדכיבור שנאמר הגיון ליבי וכו', ועל כן יש לחייב ברכת התורה אף על הרהור.

וגראה לומר שאין ברירות שאפשר להקיש מקיים שאר מצוות בהרהור למצות תלמוד תורה, ואפשר לומר שאף אם לדעת השו"ע יועיל הרהור כדכיבור במקומות מסוימים אין הדין כן לגבי ת"ת, וכן מצינו בתוס' הרא"ש בברכות (כ' ב) שכתב שאני ת"ת דעיקרו הוא כדכיבור דכתיב חיים הם למוצאייהם, וכן פסק למעשה בשו"ע הגר"ז (הל' ת"ת פ"ב סי"ב) שהיכא שיכול להוציא בפיו אינו מקיים מצות ת"ת בהרהור, ולמד זה מן הפסוק שממנו למד הגר"א את

דינו שכתוב לא ימושו מפין והגית בו יומם ולילה, היינו שיש כאן עדיפות קודם ליהודי שלא ימושו מפין, ורק אם אי אפשר לו יהגה בהם בליבו.

[ב] רבינו הביא ראיה מהא דאמרינן דאסור להרהר בד"ת במקום הטינופת, גם מדבריו נראה שלמד כהגר"א בדעת השו"ע שרצה לשלול בכלל מצות ת"ת בצורת הרהור כאופן השני שאמרנו. אמנם צ"ע מה ראה להביא ממרחק לחמו כשבאותה מסכת ברכות כבר קודם לסוגיא של הרהור במקום הטינופת (כ"ד ב) למדנו לעיל (כ' א) דלגבי טבילת בע"ק אין איסור להרהר בד"ת אלא בסני הוצרכו ליטהר אף לשמיעת ד"ת, וכתבו תוס' שהוא כיון דשומע כעונה, ובשו"ת האלף לך שלמה (ח"א סי' ל"ה) כתב דוהי מחלוקתם של רש"י ותוס' להלן (כ"א ב) אם מפטיק לשמוע באמצע תפילתו אם חשיב הפסק, דלרש"י אינו הפסק ולתוס' הוי הפסק, כמו שכתבו לעיל ששומע כעונה לגבי זה. ולכאורה גם נידון דידן תלוי בזה אם לחייב ברכה על שמיעת ד"ת כדכיבור.

והאמת שכבר הקשה על רבינו בשו"ת הגיד מרדכי (סוף חאה"ע דצ"ד ג) שבפירוש אין האיסור להרהר במקומות המטונפים משום דהוי כדכיבור, שהרי השו"ע שפסק לענין ברכת התורה שאינו מברך על הרהור, הוא גופא פסק ללא חולק בדבר שאסור להרהר ד"ת במקומות המטונפים, וע"כ לאו היינו

שאלה. למה לא ת

תשובה. לא מצאתי קצת טעם,

טעמא משום דהרהור כדכיבור שלא היתה כונת השו"ע מעי בהרהור, אלא כאופן הראשון עוד הקשה על רבינו החיד (סי' מ"ז סק"ד) דהרי הלכ הרא"ש ונפסקה ללא חולק ב דהעולה לתורה צריך לקרות תהיה ברכתו לבטלה אף שו אמנם גם קושיא זו אינה מוז כתב בשם הזוהר דאין לו ל לשמוע בלבד, ועל כרחק ש: אלא דין פרטי בדיני דבריב מגילה וקריה"ת, שלגביהם יש בפיו את אשר הוא שומע (וע ס"י) שכן משמע מדבריו. וע"ע סי' קנ"ו.

אמנם בשו"ת מכתב לחזקי ד"י האריך בענין זה, ונטה לז דעת רבינו ועוד הוסיף את ט האופן הראשון דאין מברכין לומר שרוב הפוסקים לא סבי נראה לו להתיר כל לימוד שליכא חשש שיוציא בשפתיו משקל הרוב שעשה לוקה ל הרבה מן הפוסקים על גליון ו אשכנז דס"ל כהגר"א גם לענ וגם לענין ההלכה, ואלו: סקסט"ט), ובמנחת אהרן (כלי שכן היא דעת האבודרהם, ה רבים.

אמנם ראיתי סברא לומר ש שתהיה השמיעה יותר משא לימוד התורה הוא קליטת ה הוא אמצעי חזק לזה, ועל שמיעת הד"ת אלימא דיה בשאר מקומות שעיקר קיום וכ"כ הגרשו"א בהליכות ל

סימן קס

שאלה. למה לא תקנו ברכה על שמיעת קול שיר כמו שתקנו על הריח ועל שמיעת בשורות טובות: תשובה. לא מצאתי לזה מעם מבואר [א]. ובספר מטה משה (סי' שנ"א) נ"ל שיש קצת מעם, ואפשר לומר שכל ההנאות נשאר רושם התועלת בגוף אף

גן הלק"ט

ובשו"ת אז נדברו (חי"ג). אמנם כל זה אם לא נפסוק כדברי הגר"ז. שהבאנו לעיל באות א', שמצות תלמוד תורה מתקיימת בעיקר בדיבור ולא בהרהור, אלא א"כ אינו יכול לדבר. וצ"ע. וראיתי בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח סי' ה') שהאריך רבות בסוגיא זו, והביא דברי מהר"ל (נתיב התורה פ"ד) דלא שייך כלל לברך על דברי תורה שבמחשבה כי אין המחשבה האדם רק הדיבור, אף שיש לו דבקות בתורה גם ע"י המחשבה. והאריך שם להביא דעות רבות אם תלויה ברכת התורה בקיום מצות תלמוד תורה, ואז יש לדון בשיטות שונות אם מקיים מצות ת"ת בהרהור, או שאפי' אם נאמר שמצות ת"ת מקיים גם בהרהור אפשר דלא חשיב מעשה לברך עליו אלא בדיבור שהוא מעשה גשמי ככל מעשי המצוות. ובסוף דבריו הביא דברי היעב"ץ בסידורו שמשם משמע דכל שאינו יכול לתלמוד בדיבור אלא בהרהור יכול לברך, רק היכן שיכול לדבר לא יברך על ההרהור לבדו, ולפי דבריו בשומע שאינו יודע מה שישמע יכול לברך. והוא חידוש. ע"ש בכל דבריו כי הקיף את כל הענין בטוב טעם ונלאיתי מלהביא כל דבריו קחנו משם. **קס** [א] עי' להלן סי' קפ"ב אות ב' מש"כ שם. ונראה עוד לומר דלא תקנו ברכה על שמיעת קול שיר ע"פ דברי הראשונים הידועים במסכת כתובות (ו' ב) לגבי קידושין, ובתשובת הר"י בן פלאט (הובא באבודרהם סדר ברכות, ותשובת הרשב"א ח"א סי' י"ח) דאין מברכים על דבר התלוי בדעת אחרים, שמה יפסד המעשה ותמצא ברכתו לבטלה, וכן כאן שתלויה ברכתו במנגן או המזמר, ואפשר שיפסד קולו או שלא תעלה נגינתו יפה ולא יהנה כלל ותהיה ברכתו לבטלה, וטעם זה נראה לי לומר על כל הנאה מלאכותית בידי אדם, שאינה הנאה המבוררת כדברים בידי שמים. גם ראה מש"כ בספר מנות הלוי ובפירוש מנחת ערב למגילת אסתר, בטעם שלא היו כלי שיר בסעודתו של אחשוורוש, כיון שאין זו הנאה שוה לכולם ומה שנהנה זה לא בהכרח יהנה חברו,

טעמא משום דהרהור כדיבור. ולענ"ד מכאן ראייה שלא היתה כונת השו"ע מעיקרא לומר שאין מצוה בהרהור, אלא כאופן הראשון שכתבת. **טע** עוד הקשה על רבינו החיד"א בספר מחזיק ברכה (סי' מ"ז סק"ד) דהרי הלכה פסוקה היא מרבוי הרא"ש ונפסקה ללא חולק בשו"ע (סי' קמ"א ס"ה) והעולה לתורה צריך לקרות עם הקורא כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה אף שהוא שומע את קריאתו, אמנם גם קושיא זו אינה מוחלטת, שהרי הב"י שם כתב בשם הזוהר דאין לו לקרות עם הקורא אלא לשמוע בלבד, ועל כרחך שאינו דין לשומע כעונה אלא דין פרטי בדיני דברים שבציבור כגון שופר מגילה וקריה"ת, שלגביהם יש קפידא מיוחדת שיענה בפיו את אשר הוא שומע (ועי' בשו"ת זקן אהרן סי' ט') שכן משמע מדבריו. וע"ע בדברי רבינו לעיל ח"א סי' קנ"ו. **טז** אמנם בשו"ת מכתב לחזקיהו לבעל השד"ח (סי' ט"ד) האריך בענין זה, ונטה לצרף כל הני קושיות על דעת רבינו ועוד הוסיף את טעמו של הלבוש שהוא האופן הראשון דאין מברכים על דבר שבמחשבה, לומר שרוב הפוסקים לא סבירא להו כרבינו, ועל כן נראה לו להתיר כל לימוד בהרהור שאינו בעינין שליכא חשש שיוציא בשפתיו מרוב עיונו ד"ת. אמנם משקל הרוב שעשה לוקה לכאורה שלא היו לפניו הרבה מן הפוסקים על גליון השו"ע ושאתריו מגדולי אשכנז דס"ל כהגר"א גם לענין שיטתו בהלכות ת"ת וגם לענין ההלכה, ואלו הם התכו"ש (סי' א' סק"ט), ובמנחת אהרן (כלל ה' אות ל"ד) הוכיח שכן היא דעת האבודרהם, החרדים והמהרש"א, ועוד רבים. **אמנם** ראיתי סברא לומר שרק כדברי תורה יש צד שתהיה השמיעה יותר משאר הרהור, כיון שעיקר לימוד התורה הוא קליטת הד"ת וידיעתם, והדיבור הוא אמצעי חזק לזה, ועל כן אפשר שבשל כך שמיעת הד"ת אלימא דיה לחייב ברכה משא"כ בשאר מקומות שעיקר קיום המצוה הוא בדיבור, וכ"כ הגרשו"א בהליכות שלמה (ענין ברכה"ת)

והדבור
היא לאו
להרהור
היושב
ש דכתיב
זפר לחם
ר' יהודה
ובסוגיא
י הרהור
ונה, והכי
וח סי' ס"ב
זור ללמוד
לא הפסיד
יד, ובמ"ש
ד יומם וליילה,
- שלא ימוש
ם בליבו.
דאסור להרהר
נראה שלמד
ל בכלל מצות
ורנו. אמנם צ"ע
שבאותה מסכת
במקום הטינופת
ובילת בע"ק אין
צרכו ליטהר אף
ן דשומע כעונה,
ל"ה) כתב דוהי
א ב) אם מפסיק
הפסק, דלרש"י
או שכתבו לעיל
ע נידון דידן תלוי
"ת כדיבור.
שו"ת הגיד מרדכי
ין האיסור להרהור
: כדיבור, שהרי
שאינו מברך על
לק בדבר שאסור
וע"כ לאו היינו

אקרא היינו כמאן דכתיב דיבור דמי, דאקרא היינו
 לכור, ואין חייב בבה"ת לפנייה אלא בעוסק בתורה
 ע"י קריאה ודיבור ממש, אבל לא ע"י הרהור
 לר"ת דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי כל היכא
 שנאמר בקרא דבור¹⁰.

והשתא דאתית להכי א"כ אפי' לפי מה שפסק
 הרמב"ם גבי בה"מ דיצא ידי חובתו ע"י
 הרהור, אין ראייה דלית הלכתא כר"י ור' יוחנן
 דס"ל בה"ת הוי מה"ת מדבעל קרי אינו מברך
 לבה"ת לפני ק"ש שמהרהר, דהא מודו ר"י ור"י
 דבמהרהר בדברי תורה א"צ לברך בה"ת, והרי
 להרמב"ם ע"כ גמי הכי הלכתא וכדאמרן, הילכך
 אין מכאן ראייה דלית הלכתא כוותייהו דבה"ת
 הוי מה"ת, שהרי ר"ח איכא למימר דכוותייהו
 ס"ל. ואף על גב דלרבינא דס"ל הרהור כדבור
 דמי פליג עלייהו, דלדידיה בה"ת ע"כ לאו
 דאורייתא היא מדבעל קרי אינו מהרהר בה"ת
 לפני ק"ש שמהרהר דהא אף על גב דכתב רחמנא
 אקרא גבי בה"ת דהיינו לישנא דדיבור, הא ס"ל
 דהרהור כדיבור דמי אפילו בדוכתא דכתב רחמנא
 דיבור כדס"ל לענין ק"ש, אע"כ ס"ל דבה"ת לאו
 דאורייתא היא, לפיכך אינו מהרהר כמו שאינו
 מהרהר לפנייה ולאחריה דק"ש ולפניו דעל המזון
 משום דלאו דאורייתא ניהו, מ"מ אין ראוי לדחות
 דברי ר"י ור' יוחנן דרביס ניהו מפני דברי רבינא
 דיחידאה הוא.

כמבואר באותו סוגיא. אבל בשאר מצות דלא כתיב
 בהו דיבור כולי עלמא אפי' ר"ן מודה דבהרהור
 סגי להו, הילכך ברכת המזון דכתב רחמנא ואכלת
 ושבעת וברכת סתמא, ולא נאמר ביה דיבור בהרהור
 בעלמא גמי אפילו לר"ת דאמר הרהור לאו
 כדיבור דמי דהא לא נאמר ביה דיבור הילכך א"צ
 ביה דבור כלל. ועוד הבאתי שם ראייה שכך כוונתו
 ז"ל ממ"ש בפכ"ד מה' שבת ע"ש⁷.

והשתא תקשה לר"י ור' יוחנן דס"ל ברכת התורה
 הוי מה"ת, אפי' אי ס"ל כר"ח דהרהור
 לאו כדיבור דמי, ה"מ לגבי ק"ש דכתב רחמנא
 דיבור הוא דאין יוצא ידי חובת מצות ק"ש
 בהרהור, אבל הא דמהרהר בק"ש לענין הא מלתא
 מיהא הרהור כדיבור דמי דע"י הרהור ה"ל כמדבר
 וקורא בתורה לענין שמחויב לברך בה"ת לפנייה
 כיון דלכ"ע הרהור לגבי שאר מצות, וה"ה לגבי
 תלמוד תורה לענין ברכת התורה חשיב כדיבור,
 אלא שלענין מצות ק"ש לחוד הוא דס"ל לר"ח
 הרהור לאו כדיבור דמי, א"כ אכתי תקשה בעל
 קרי אמאי אינו מברך ברכת התורה לפני ק"ש
 שמהרהר, דהא לענין עסק התורה שמחוייב לברך
 לפנייה בה"ת הרהור ודיבור שוין הן לכ"ע. ובע"כ
 צ"ל לדעת הרמב"ם דברכת התורה לא דמי לשאר
 מצות שלא נאמר בהם דיבור, אלא דמי לק"ש
 דהרהור לאו כדיבור דמי, משום דכיון דילפינן
 לבה"ת לפנייה מקרא דכי שם ה' אקרא, כיון דכתיב

יד. וכ"כ הב"ח בסי' ס"ב "והא דכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות
 ברכות (ה"ז) והסמ"ג דבמחשבת הלב גמי יצא היינו דוקא
 בשאר ברכות חוץ מק"ש, אבל בק"ש צריך שיוציא בשפתיו,
 וכן כתב בכסף משנה (ה"ח ד"ה וצריך) בשם ה"ר מנוח (שם
 ד"ה וצריך להשמיע) בפ"ב מהלכות ק"ש לפרש דברי הרמב"ם
 דוקא בשיוציא בשפתיו לא שיקרא בלבו, ע"כ.
 טו. ומבואר בדברי רבינו דס"ל דלענין דכדי לברך ברכת
 התורה י"ל דהרהור לאו כדבור דמי, ומשום דכתיב אקרא
 דמשמע דבור, ובאמת בביאור הגר"א סי' מ"ז מבואר איפכא
 שהרי תמה על מ"ש המחבר לענין ברכת התורה דהרהור לאו
 כדבור דמי, דכאן מברך על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור
 והלא נאמר והגית בו כו' ר"ל בלב ע"ש. ובאמת קשה לדברי
 רבינו וכי ליכא מצות ת"ת בהרהור. ונראה לבאר דעת רבינו

דאע"פ דבדואי איכא מצות ת"ת אפי' בהרהור, מ"מ ליכא
 מצוה לברך ברכה"ת, וכמו שמצינו בברכות דף י"א דנחלקו
 אם דוקא למקרא צריך לברך ברה"ת, או דלמדרש משנה
 וגמרא גמי בעי, וכתב רבינו יונה דאפי' למ"ד דצריך לברך
 על גמי היינו ג"כ משום פסוקים, וכי נאמר דאיכא שום מאן
 דאמר דליכא מצות ת"ת במשנה וגמרא, והלא זהו עיקרו של
 תורה של בע"פ, אלא דאף דמצות ת"ת איכא מ"מ ברכה לא
 בעי, דהברכה הוא רק על תורה שבכתב דמיקרי כי שם ה'
 אקרא. וכבר הרחיב בזה העמק ברכה (ברכה"ת אות א') לפרש
 דאין ברכת התורה על מצות ת"ת אלא עיקרא חיובא הוא על
 התורה גופא, [ומש"ה גם נשים מברכות]. וכן י"ל לדעת רבינו
 דאף דבדואי איכא מצוה בהרהור התורה, מ"מ לא נתקן הברכה
 על זה אלא כדבור ממש, וכדכתיב בקרא אקרא. L

נזיק קמפגע תרגי ז"י

בגולא י' ארסון תנון הנין רבנן אייכאכין ס"א

מנון ארסון דונון אנו אלי ימנ כאו גאורג

אגזור קוקולין

בעזה"י

ספר

חתן סופר

Ehrenfeld, Samuel 1835-1883

על שולחן ערוך אורח חיים

סדר עבודת היום

מאת הגאון הקדוש מאור הגולה רבן של ישראל

רבינו שמואל עהרנפעלד זצוקללה"ה

בן הגאון החרף מוה"ר דוד צבי זצ"ל

שהיה חתנא דבי נשיאה של מרן רשכבה"ג בעל החתם סופר זי"ע

אב"ד ור"מ דק"ק מאטערסדארף יצ"ו

בעל ספר חתן סופר (המקנה והקנינים), וש"ת חתן סופר, ושאר ספרים

* * *

הופיע בראשונה ע"י מרן המחבר זצ"ל בשנת תרל"ח לכ"ק,

זכעת יוצא לאור בצירוף הופפות רבות ונכבדות, הלא המה :

קונטרס נר מצוה

הכולל חידושים וביאורים בעניני חנוכה

מאת רבינו המחבר זצ"ל

*

ש"ת וחידושי הלכות - מענה שמחה

מאת בנו הגאון הקדוש שר התורה

מו"ה שמחה בונם עהרנפעלד זצוקללה"ה

אב"ד ור"מ דק"ק מאטערסדארף

המופיעים כפעם הראשונה מכתב-יד

*

ע"י ק ירושלים ת"י

שנת תשכ"ג לפ"ק

דשחני ברכת המזון... ויום כמה שיראה בכל עת שיראה ליהנות, משא"כ בצרכה המנוה שחל עליו פעם אחת ביום ויכול להיפטר מהצרכה בפעם אחת אינו צדון שיעשה פעולה ע"י חנאיו לחייב עצמו בצרכה שאינה נריכה:

והנה כל זכ להוסיף בצרכה מה שהיה פטור ממנה והוא רואה להביא עצמו לידי חוב צרכה, אבל בנידון דידן אדרבה לאחר ולהמשיך צרכה שצריך עד זמן ידוע אפשר דשפיר מהני, ויש להעיר עוד דאפשר אפי' הי אמרינן דלא מהני להגביל זמן לצרכה, ודלא כפ"ה הנ"ל, מ"מ כל זכ אפשר באומר הצרכה צע"פ, אבל במהרהר יכול להתנות דלא יהי אלא לזמן, ובכרח רבא איכא צמילתא דלא מהני מהשצחו לעקור דיצור הצרכה אבל אחי הרהור ומגביל הרהור הצרכה עד אותה שעה או אותה מעשה, ואם כנים דצרינו יש להמליץ תקנה להרהר בכל יום צעה שרואה ללמוד קודם שיכול לצדך צרכה החורה מפני שאינו מוכן עדיין צרכה כראוי לצדך ולהזכיר אחי הרי יכול אז להרהר, אלא דאיכא חשש דילמא הרהור כדצבור ולא יכול לצדך אח"כ צפה, לזה איכא תקנה להרהר ולהגביל הזמן שעד אחר ההכנה להפילה חלבי הצרכה, ובהרהור יכול להתנות כמו שכתבנו ויכול אח"כ לצדך צרכה החורה דיצבור דהרי לא נפטור בהרהור אלא עד אותו שעה, ותקנה זו אנו נריכים ביותר למ"ד דגם בצרכה צד"ח צריך לצדך עיי' צפ' דלקמן ועדיין ל"ע צזה:

איכא צזה דיעות דלא פטרה אלא מה שלמד מיד, אבל צריך לצדך אח"כ מחדש צרכה החורה או הפסוק ורואה ללמוד, והוא תלי צפירוש הירושלמי, אהנה החוסי' צרכות הביאו צעם הירושלמי על הא דאמרו צרכה אח"כ פוערת והוא ששנה על אחר, ויש צזה צי שיטות אי' שיטת החוסי' דדוקא צאצבה רצה צריך שיטתה על אחר אבל בצרכה החורה ממש אין צריך על אחר, אבל שאר פוסקים כתבו דאין חילוק צין א"ר לצרכה החורה ממש, ועל הא דאמרו צירושלמי דצריך לשנות על אחר יש צזה ד' חילוקים כתבם צפמג"ד צמ"ז סי' מ"ז סק"ו, וז"ל שם, ואם נאמר דאין חילוק צין אהבה רצה לצרכה החורה ממש יש לומר ד' חירויים, אי' "ששנה" למעט ק"ש לא, צי על "אחר" ותפלה לא הוי הפסק וכמ"ש הלבוש, ג' כי צא"ר רק אותו לימוד ששנה על אחר אבל הלימוד של אח"כ לא וצרכה החורה פוערת כל היום, ד' הוא שיטת הצ"ח והסכים עמו הפרי"ח דודאי אסור להפסיק כמו צשאר מצות ואם הפסיק אפשר חוזר ומצדך אלא צא"ר שנה על אחר גלי דעתי דא"ר כונתו היה ג"כ על הלימוד, הא לא שנה על אחר י"ל כונת א"ר רק לק"ש, אבל צרכה"ח דעיקרה לתורה אפי' לא שנה על אחר רק אמר מיד פי' החמוד ל"ח דכונתו רק ה"י לפי החמוד ולא של כל היום אפי"ה פוערת כל היום, ולפי"ז רבותיו הרפסחים שאומרים ג"כ אלו דברים ומשנה איזהו מקומן וצריית דר"י י"ל הכל משום שסוברים דעל אחר שונה צין א"ר וצין צרכה"ח וזה מנהגינו עכ"ל, הרי דהל"י אי שייך הפסק בצרכה אהבה רצה צפירושם כנ"ל:

ת

אי מותר להרהר בתורה ולשמוע ד"ת מחבירו בלא ברכת התורה ובכתיבת ד"ת אי צריך לברך מקודם

74 דין זה מקורו צצ"י סי' מ"ז הוצא צעם אגור דמהרהר צד"ח אינו מצדך דהרהור לכ"ד וכ"פ צע"ש שם סי' ד, אלא שראיתי להגר"ח ז"ל צהגכותיו שהקשה על דין זה הא מצדך על המצוה וההגיון ג"כ מצוה ויולא צה דהא כתיב והגית צה יומם ולילה דהגיון משמע צלב כמו הגיון לבי א, והנה מהאי קרא היה אפשר לדחות קאת, דהא רישא דקרא לא ימוש ספר התורה אזה מפין דעיקר המנוה ללמוד צפה רק שלא ימוש אח"כ ממה שלמד צפה, ויהרהר צו יומם ולילה, אבל יותר מצוהר בקרא דההלים כי אס צהורה ה' חפלו וצחורתו יבגה יומם ולילה והסם אגודל מעלת וחשיבות

העוסק צתורה קא מהדר, ונקט וצחורתו יבגה יומם ולילה ולא מצוהר לימוד צפה כלל משמע צצה יולא ידי עיקר חוב לימוד החורה:

והנלע"ד ליש צה עפ"י מש"כ השאג"ה סי' כ"ז דלשון אקרא → משמע קריאה צפה, וציון לצרכה החורה למדו מקרא דשם ה' אקרא אבו גודל וכו' משמע דוקא צשקורא צפה איכא חוב צרכה, ולא תלי צרכה צמה שיולא י"ח לימוד, דהא איכי למ"ד דוקא למקרא או למשנה צריך לצדך וצדאיו יולא ידי חובה לימוד החורה בכל מה שלומד, ועכ"ז לענין צרכה החורה אינו מחוייב למ"ד דוקא למקרא, אע"כ דלא הא צהא

(א) עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ל"ח שהעיר מש"ס ברכות ט"ו ע"ב אם יוצא באינו שומע לאוניו מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות דברי הכל יצא ופריך והכתיב הסכת ושמע ומשני התיא בדברי תורה כתיב הרי דמהסכת יליף ומשמע אפי' לדיעבד דאל"כ הוי ל"י למימר האי למצוה לכתחילה אלא ודאי אפי' בדיעבד אם אומר בפיו בלהש לא יצא מצות לימוד התורה ומכ"ש בהרהור הלב לבד ובמפתחות שם הביא הפסוק ביהושע א' ופרש"י והגית בו הרי דהגיון בלב ע"ש ועיין

בנשמת אדם כלל ט' סי' י' שתולק על הגר"א דדוקא הגיון לבי הוא מחשבה אבל הגיון ולא כתיב לב פי' דיבור ע"ש ועיין במשנה ברורה סי' מ"ז בביאור הלכה ד"ה המהרהר שהביא משו"ת בנין עולם סי' ו' שמשיג על הנש"א ומסכים להגר"א ועיין במוק"צ שכ' דאפי' אהרתור מצדך עיין בש"ס ע"ז י"ט מוכח כהגאון דהגיון מחשבת התורה היא דדרשו כי אם בתורת ה' חפצו ובחורתו יהנה מתחילה ילמוד ואח"כ יהנה פרש"י לדמות מלתא למלתא וכו'.

חיי נומד דכנ מה שנקרא נימוד יתהייב צו צרכה התורה, והכא טעמא רבא איכא במילתא דהא קרא אומר כי שם הי אקרא וכמש"כ בשאג"א הכ"ל:

והנה כ"ז ח"ש למ"ד בה"ח ד"ח מקרא דשם הי אקרא. אבל הכתי יש לעיין למ"ד בה"ח דרבנן רק אסמכוה אהאי קרא, מ"ל לחז"ל לחלק בין הרהור לדיבור, ולסמוך תיקון ברכתם אהאי קרא דמשמע מיני לחלק בין הרהור לדיבור, כיון דצ"ל מנ"ל ע"מון ח"ן חילוק ויול"א י"ח לימוד התורה גם בהרהור כמו שכתבנו לעיל בשם הגר"א ז"ל, אבל אחר העיון נראה דגם למ"ד דרבנן ח"ש, דלא תיקנו ברכה רק לדיבור ד"ח ולא אהרהור לצד, דהנה בשנדקדק בענין מנחה לימוד התורה מלינו דמנחה תלמוד תורה כולל צ"י דברים ללמוד וללמוד, ואדרבה למ"ד עיקר מנחה ק"ש פרשה ראשונה ופי' שנייה לאו דאורייתא כמבואר בזה שיטה הפוסקים ויבואר אי"ב ג"כ בדברינו במקומו, או פרשה שניה ולמדתם אה בניכס קאי אד"ח, וכן מבואר בש"ס קידושין מקרא זה הויב לימוד תורה נודר הרי דפעם ראשונה. אשר מלינו בתורה"ק לימוד התורה נודר בלימוד לתורה, וגדולה מזו דרשו חז"ל בקידושין כ"ט ע"ב דנשים פטורות מה"ח, משום דח"ש דאיכא קרא אחרונה צ"י דברים ולמדתם אותם ושמתם לעשותם ומקרא זה ילפינן דמתווייב ללמוד לע"מון א"ס לא למדו אביו, ע"כ דרשין כל שאין אחרים מלויים ללמוד גם הוא פטור ללמוד, וכיון דנשים אין אחרים מלויים ללמוד אותם דכתיב ולמדתם את בניכס ולא בנוחיתם גם הם פטורים ללמוד, ע"כ חזין דעיקר צווי תורה"ק מתחיל בלימוד לתורה ואח"כ ללמוד לע"מון, והנה לפי"א ח"ש דכיון דעיקר קרא חייבי בלימוד תורה לתורה זה ע"כ בתורה הויול"א מתוך פיו אבל לא בהרהור בעלמא דהרהור אינו אלא ללמוד אבל לא ללמוד, ויסוד לימוד התורה היא תורה שהיא ללמוד, ואפשר לכיון בדברינו מה שדרשו חז"ל סוכה מ"ט מקרא דפיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה שאינה של חסד אלא תורה שהיא ללמוד הוא תורה של חסד, ולפמש"כ יהיה לפי"א פירושה דקרא פיה פתחה בחכמה בצרכה שהוא עיקר החכמה להודות ולצדק להמטיב עמו, היפך הכפוי טובה שקראם הכניא בתוכחתו ישראל לא ידע עמי לא התצוין מה ששור ידע קונהו להורות ולהכיר טובה המטיב, באופן שהמכיר טובה המטיב ונותן לו ברכה והודאה הוא החכמה, ע"כ אמר שלמה המלך ע"ה במעלת מי שחורח חסד על לשונו שהיא תורה שראוי ללמוד ע"י שמואלה צפון, ע"כ פתח פיו בחכמה לצדק חסולה, משא"כ א"ס היה לומד בהרהור שהיא תורה שאינה ללמוד והבין זה (*):

והנה א"ס כנים דברינו בהקדמה מ"ל מלאנו ג"כ מקום ישוע נכון מאוד לקושי העו"מ ומ"א שם שהקצו סתירה המחבר מו"י וצ"י, שפסק דעל הרהור ח"ן לצדק ובכוח ד"ח מצד ח"ש שאינו מול"א מפיו ח"ש דאינו אלא הרהור, והעו"מ דחק נפשי בעטם הדבר משום דרוצ פעמים בכוח מול"א דברים גם צפה והדוחק מבואר, אבל עפ"י דרכינו ה"ל ח"ש, ולא נמטע מקרא דשם הי אקרא אלא תורה שאינה ללמוד לתורה דומי דמרע"ה שאיני בתורה שהיא ללמוד שקרא שם הי בצדק ללמוד, וגם לעטם צ"י שכתבתי דעיקר לימוד התורה יסודה בתורה שהיא ללמוד לתורה ומח"ש ספיר ממוטע הרהור ע"י הרהור אינו מלמד אלא לע"מון אבל לא לתורה, אבל ע"י כתיבה שגם אחר יכול ללמוד ע"י כתב שכתב הוא לע"מון הרי איכא כתיבת תורה שהוא ללמוד ושפיר מצדקין והדבר נכון מאוד לענ"ד ב):

והנה עוד לחוקי מילין בישוב סתירת המחבר כי יש לחלק בין הרהור לכתיבה, והוא שצנקה"ס טעם נכון למה שלא תיקנו ברכה על הרהור תורה, דהנה מלינו כמה דברים שלא תיקנו חז"ל ברכה עליה משום דב"א ע"י קלקול או יכול לצדק לידו קלקול ע"י שכתובת הרשע"א ס"י י"ח ע"י באצורהם בעטמו הברכות, והנה אמרו חז"ל השוכח דבר א"י ממשנתו הרי זה מתחייב צנפשו, ויודע מתמרי חז"ל שהפליגו בלימוד התורה צ"י ע"י לא יצוא בקל לידו שכתב, כאשר דרשו ז"ל ערוכה בכל ושמורה כשערוכה צרמ"ח חברים ע"י הול"א פיו היא שמורה אלא, וחיים המה למול"איהם, נמלא ח"ש שחמרו ז"ל דוקא כשיסורם מלצו הרי זה מתחייב צנפשו, מ"מ י"ל כיון שידוע שמה שלומד בהרהור בלבד הוא מעותד ומלוי להשכיח ביותר מאלו היה מול"א צפה הרי הוא ע"מון גורם להסרה מלצו דברי וכול ללמוד צ"י והול"א צפיו שיהיה לו חיים וחסה שמורה לו, וע"ד הרמז אמרתו דהיונה שנמשלה אליה כ"י רמזה עלה זית ערף צפיה, דעלה זית שהוא רמז לשכחה כמה שחמרו ז"ל בסוף הוריות, והנה כה זה צ"י מלוי הרבה, אבל יכול לערוף ולשכח כח קליפה זו ע"י פיו, וזה רמזה עלה זית כח השכחה ערף צפיה ע"י פיה, נראה דמשמע זה לא ר"ל חז"ל לחקן ברכה ללימוד בהרהור שיצוא לידו שכתב והוא גרם שכתב לע"מון וח"י כעין מסירה מלצו, ע"כ תיקונו דוקא על לימוד צ"י, והנה כ"ז כשנשכח ממנו מה שלמד ומכ"ש מה שנתחדש לו, אבל בכוח על הנייר ובדיו למען יעמוד ימים רבים והוי כמאן דמונה בכי"ס לעיין צו בכל עת ובכל שעה לחזור על לימודו אינו בכלל מסירה מלצו והוא בכלל ברכה:

שם משמאל

ובהנהגות ר"י עוודין כתב והכותב ומונח אותם למען הנושכילים יבינו והתלמידים יעמודו על האמת ויוסיפו לקח טוב, ח"ן למוד גדול מזה ואין כבוד לתורה גדול מונו"י.

(* כיוון זה לדברי השו"ת שן יעקב יו"ד סי' מ"ט ד"ה וע"ד. וא"ס תקיימין כתיבה מנחת עשה של ת"ת, עיין סנהדרין (דף ג"ט ע"א) ר' תליר' אומר הלומד ואינה תלמודה (עיין מנהרש"א ס)

בספר הסידים סי' שצ"ח לא ידבר עם המנוחה אפי' על ידי כתב ועיין פי"ת יו"ד סי' רל"ז סק"א.

ב) עיין בשו"ת מרו רעק"א ז"ל סי' כ"ט שהביא לתרץ כן בשם שו"ת שב יעקב ועיין שם בסי' ל' ולי"א אם יצא בספירת עומר באם כתב כך וכך לעומר ועיין שו"ת מרו ח"ס ז"ל ח"ו סי' י"ט ועיין

יח חתו שער ברכות השחר והתורה ודיני ש"ץ וקדיש ספר

ועפ"י הנחתנו כ"ל, נכוח לספק אי שיעמד עליו צו"ח
 ה"ק"ט א) אי השומע ד"ח מאחר לריך לברך, והוא
 השיב לריך לברך אע"ג דאינו מו"ח צפה מ"מ שומע כעורה,
 אבל כבר הקשו עליו ממשי"כ הרא"ש והעורר בסי' קמ"א דהעולה
 לתורה לריך לומר צפה עם הקורא ואם לאו ברכו לעולה
 הרי אע"ג דשומע כעורה מ"מ ברכו לעולה, וע"י במחזיק
 ברכה סי' מ"ז שהציא צ"ס מור וק"יעה דיש לחלק בין ברכה
 קריאת התורה דמתקנה כך שיקרא העולה, אבל אין חילוק זה
 מוכרח כ"כ לקרובה ברכה לעולה אי היה בעלמא שומע
 כעורה גם לענין זה, והנה עפ"י העשמים הג"ל שכתבנו א"ש,
 דאע"ג דשומע כעורה בכל מקום מ"מ אינה תורה שהוא ללמד
 וגם הוא בכלל שכתה מ"מ שאליו מו"ח צפיו וא"כ אין לו
 לברך, אם לא נדחק דגם ע"י שמו"ח אחר צפיו והוא שומע
 אינו שוכחה מהרה מאלו לא יל"ח. מפה שום אדם ולא שומע
 אלא בהרהור בעלמא, וזה דוחק ומג"ל להקל צ"ח לענין ברכה,
 אבל לעטם ה"י שכתבנו מפני דלמדנו בה"ח מקרא דשם ה'
 חקרא גם שומע כעורה מחוייב, דהא בסוכה ל"ח ע"ב ויפ"ן
 מדאמר את כל דברי הספר אשר קרא יאשיהו והלא שפן קראו
 אלא מכאן ששומע כעורה הרי קרא לשומע קורא ממש וה"י בכלל
 כי שם ה' חקרא:

ודע דלפי העשמים שאמרנו וכתבנו בעטם דבהרהור אינו
 מברך חיקשה עדיין מש"כ הרמ"א צ"ס הרי"ן דלפסק
 דין בלא טעם אין לריך לברך דהוי בהרהור, הא כיון דאמרה
 צפה מלא הרי איכא תורה דללמד וגם אינו מ"מ השכחה כיון
 שאמרה צפה, וכבר הקשה הגר"א ז"ל בהגהותיו שם ג"כ על
 דין זה מה טעם יש בו, ואפשר עפ"י טעם האחרון שכתבנו
 דמשום דשכתה מו"ח אפשר גם בפסק דין בלא טעם אין נחפס
 כ"כ בזכרנו מילתא בלא טעמא כדבר שיש בו טעם וסברא כ"ל,
 אבל גם ע"י יש לפקפק דבעלמא בלמוד בהרהור כתבנו דיש
 לדנו כמסיר מלבבו מפני שהיה יכול להו"ח צפה, אבל בשואלין
 אותו פסק דין והוא משיב כהלכה הלא אין בו לורך להשיב טעמו
 של דבר ולפעמים עדיף שלא להסביר טעם הפסק, א"כ לא עשה

שלא כהוגן צ"ח דיימא דגם לו שכתה צ"ח וא"כ אמאי לא יברך:
והנה ראיתי אחרי רואי בלבוש ש"י בעטם דאין מברכין על
 בהרהור מפני שאין מברכין על המהשכח ד) ומ"מ כתיבה
 דאיח צ"ח מעשה מברכין, הנה לפי דבריו אפשר דשומע כעורה
 ה"י כמעשה חשוב דהרי יולא בהלל ובתפילה ואפשר דמברך,
 ובפסק דין היה ראוי לברך דהרי עושה מעשה בדיבור, ולא
 דמי לביטול בלב דאין מברכין דהוי רק דברים שבלב, ועכ"ז
 פסק כדעת הרמ"א שלא לברך על פסק דין, וכי שם שיקר
 בתורה היא הטעם והטעם אינה אלא בהרהור, וזה דוחק לפי
 דרכו בהרהור לא מברך משום שאינו עושה מעשה אבל הכא
 הרי אומר ועושה מעשה אמירה ומו"ח בהרהור שבמחשבתו אל
 הפועל באמירת הפסק דין:

והנלע"ד לישב כל הקושי כ"ל באופן שהכל יבוא על מקומו
 בשלום הוא כך, בשקדים דודאי לוכא מאן דכתיב
 דשיקר והמעולה במלות לימוד התורה היא בלמוד צ"ח ומשמע
 קולו ומסביר מילתא בעממא, אבל המהרהר ושומע מאחר
 ובאומר פסק דין צ"ח טעם א"כ גם ה"מ בכלל מ"מ לימוד
 התורה והעוסק בתורה באופן זה ג"כ בכלל עוסק בתורה יחשב,
 מ"מ אינו על ד' המעולה כמו המו"ח צפיו ומסביר טעם כראוי,
 והנה אם גם ראוי לברך על הגיון התורה ועל שמועחה ופסק
 דין דגם ה"מ מ"מ, אבל מאחר דקיי"ן דבברכת התורה לא
 שייך הפסק ואינו מברך אלא פעם אי ציוס, מנ"ח אם יברך
 על הרהור וא"כ יש ללמוד יהיה השיקר נפטר בברכת המ"מ
 הפחותה ממנה ואינו צ"ח לבעל ברכה מעיקר המ"מ על ד'
 ביותר עוב ושח"ח נפטר ע"י ברכה שצ"ח על הפחות ממנו,
 וע"י צו"ח בסי' ר"ו סק"א צ"ס הרשב"א כעין זה, בעלמא
 ה"י היה יכול לברך גם אח"כ בודאי היה ראוי שצ"ח על הרהור
 ואח"כ על הלימוד צ"ח, אבל אחרי שא"ח לברך צ"ח פעמים
 חיקנו הברכה על המ"מ המוכשרת, ועפ"י ז"ל דאלס יברך
 במהרהר בלימודו ע"י הרהור, ועפ"י דרכיו א"ש מה שהקשה
 בגר"א ז"ל על הרי"ן מצ"ח בדיבור דובר אע"ג דליכא טעם
 ולפ"מ א"ש:

ט

דין נשים בברכת התורה

דבר זה מקורו צ"ח סי' מ"ז, וז"ל האגור צ"ס מהר"י מולין
 כתב דנשים מברכות ברכת התורה אעפ"י שאינן חייבות,
 ולא עוד אלא שהמלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפילות
 וכו' בתורה שצ"ח אבל לא תורה שכתב, ואעפ"י שלשון ברכה

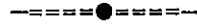
לעסוק בדברי תורה משמע תורה שצ"ח מ"מ אין לשנות מעט
 הברכות, ועוד כי הן מברכות על קריאת הקרבנות ותפילה כנגד
 הקרבנות חיקנוס והן חייבות בתפילה וא"כ חייבות ג"כ בקריאה
 העולה והקרבנות, וכל שכן לדברי סמ"ג שכתב שהנשים חייבות

א) עיין תוס' ברכות כ' ע"ב ד"ה כדאשכחן משמע דבדברי תורה
 שומע כעורה ועיין בשו"ת משכנות יעקב סי' ס"א שהעלה דהשומע

ובשו"ת קול ארי' או"ח סי' י' ובפרמ"ג כוללת ח"ג אות ד' הקשו
 דגימא על לימוד בפה לא יתחייב לברך דכמו דאינו מברך בביטול אפי'
 ביטל בפה מ"מ כיון דיצא בלב אינו מברך כלל ה"ג נימא כיון דירצא בלו'

חדושי מרן רי"ז הלוי

חדושים וביאורים על הרמב"ם

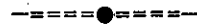

מאת

רבנו הגדול הגאון החסיד רבן ומאורן של ישראל

מרן יצחק זאב הלוי זצוקללה"ה סאלאווייצ'יק

אב"ד ור"מ בעיר בריסק

ירושלם תובב"א

שנת תשנ"ח לפ"ק

שם שטענדיג גיין, רק דעווא נאמט על מוחה בלבד על אחריות
 מיוחדות צעה, וצמיח ים מסורה אחרת אחרת אחרת
 לריכונ הגיון, כמבואר ברמב"ם פ"ז מהל' ס"ח הל"ח, הרי
 דלענין דין הגיון ס"ח דינו לחוד ומחזה דינה לחוד, וגבי
 חפילין כתב דהגיון לריכוס להיות כמו שהם כחוצים צמיח,
 הרי להדיא דבעיקר דין כתיבה חפילין נאמט דפרשיות
 לריכוס להיות כמו שהן כחוצין בחורה, [ועיין בציבורי
 בגר"א א"ח ס"ח הל"ח ס"ק ד' עיי"ש], וא"כ היי לענין
 דין פתוחות וסתומות דכוחה, ואף דגבי הגיון הוא דין רק
 לכתחילה, היינו משום דעיקר הדין הגיון גם צמיח הוא רק
 דין של לכתחילה ואינו מעכב, וע"כ גם חפילין הם רק
 לכתחילה, אבל עיקר הדין נלמד מזה, דפרשיות של חפילין
 לריכוס להיות כמו שהם כחוצין בחורה, וזהו עיקר דין
 פתוחות וסתומות האמור בחפילין, יסוד דין הוא על
 הפרשיות בעלמא שיהיו כמו שהן כחוצין בחורה ולא ישנו
 כמש"כ, וממילא ללא שייך עממא דלין סמוכות זה זה
 בחורה, כיון דהוא דין הנאמט על הפרשיות בעלמא וכמש"כ,
 וטיין באור זרוע ה"ל מגילה ס"י שעי"ג שהצ"ח צעם רצ"ח
 דפרשיות של מגילה לריך לעשותן סתומות כמו במחזה, ואם
 כי דבריו לריכוס ביאור מאי ענין מגילה למחזה, אבל ע"כ
 מתוך דבריו לנו למדין, דפרשיות שבמחזה יש לכן דין צמיח,
 ואינו תלוי בכתיבתן בחורה, וגם הא דלריך למעטדינהו
 סתומות, הוא לאו משום שבחורה הם סתומות, רק הוא דין
 צמיח הנאמט על כתיבת מחזה עומה בדין פרשיות שלה, דאי
 הוה תליא דין פרשיות של מחזה בכתיבתן בחורה, הרי לא
 הוה שייך למילף מזה על מגילה, וזהו להדיא כמש"כ, ואע"כ
 דהרצ"ח קמייתי שם גם מדין פרשיות של חפילין, היינו
 משום דהרצ"ח סובר דגם בחפילין הדין כן כמו במחזה,
 דדין פרשיות הוא דין צמיח מדין כתיבת חפילין, וגם שם
 לריכוס להיות כולן סתומות, אף שבחורה הם פתוחות, וזה
 הרמב"ם חולק וס"ל דבחפילין הפרשיות לריכוס להיות כמו
 כחוצין בחורה, הפתוחה פתוחה, והסתומה סתומה,
 וכמש"כ.

אלא דעיקר הך מילתא שכחצנו בדעת הרמב"ם דדין זה
 הם סדר הפרשיות בחפילין מעכב, תלוי בפלוגתא
 ר' יהודה ור' יוסי אם לריך לדבק אם לא, והמכילתא כר'
 יהודה דאמט לריך לדבק, לא נהירא כלל, דנראה דכל הדין
 דלריך לדבק אינו שייך כלל לעיקר דין פרשיות של חפילין
 במה שנוגע לדין כתיבתן ולהוי דינה שיהיו כחוצין יחד
 ארבע פרשיות צדדי כמו גבי מחזה דדינה דנכתבה רק
 על עור אחד, דיסוד הדין התם הוא בחורה כתיבתן של
 הפרשיות שיהיו כחוצין שתי הפרשיות ביחד על עור אחד
 דוקא, אבל גבי חפילין אי משום הורה כתיבתן ודין הפרשיות
 נראה דיון דבעיקר דין נכתבין גם על ארבע עורות א"כ
 ממילא דגם דין דיבוק ליתא, והדין דלריך לדבק לר' יהודה
 הוא זה דין צמיח בהפלא של חפילין שיהיו מחוצרין יחד ויהיו
 אות אחד גם מצפנים כמבואר בסוגיא שם, אבל אין זה
 נוגע כלל לעלם דיון של הפרשיות וחורה כתיבתן, ולפי"ז
 ממילא דלענין הדין של כסדרן לא שייך הך מילתא דלריך
 לדבק כלל, ואם באנו לומר כמש"כ דבחפילין דכשרין גם צד'
 עורות ממילא ללא שייך צהם גם עיכוב של סדר כמבואר
 למעלה, א"כ אין נפקותא בזה בין ר' יהודה לר' יוסי דאין
 דין דיבוק נוגע כלום לסדרן של פרשיות, כיון דהוא דין
 צמיח מדיני החפלא של חפילין, ואינו שייך כלל לדיני הפרשיות
 וחורה כתיבתן, שעי"ז הוא דנאמט יסוד הדין של כסדרן, והדר
 קשיין דברי המכילתא דמבואר בזה להדיא עיכובא דכסדרן
 גבי חפילין ודלא כמש"כ בדעת הרמב"ם, ומלבד זה נסתרים

כסדרן יגמו, ואם נימא דכ"י רק חליצה לרי' דאמט לריך
 לדבק, א"כ הרי ע"כ"פ אית לכו תקנתא, שיחכסם לר' עורות
 וידבקם כסדרן ולמה יגמו, אלא ודאי ללא כמש"כ, אולם
 בחמה דקושטא זו עומה היא גם לשיטת החוס' והרי"ן דס"ל
 להדיא ללא נאמט דין של כסדרן צמטשה הכתיבה, רק
 בהפרשיות עומן כמו שהם כחוצות, ולהדיא כתבו החוס'
 צדק ל"ב שם דיכול לכתוב מקודם והי' הם שמוע ואח"כ
 שמוע, וא"כ הרי ודאי דיכול גם לדבק אח"כ שמוע קודם והי'
 הם שמוע, וא"כ הרי ל"ע לדידכו דאמאי יגמו, ול"ע.
 ובחמה ד"ל דמזה הוא שהוכיח הרמב"ם דסיפא דהך מכילתא
 דלא כתבן שלא כסדרן יגמו, במחזה איירי דהתם ליכא
 תקנתא דדיבוק, דברי מחזה אינה נכתבת רק על עור אחד,
 וכמו שפסק הרמב"ם שם צמ"ה הל"ח דלא כהצה צמי
 עורות אע"פ שחפרן פסולה, ולהכי הוא שפסק לכה דינה
 במחזה, משום דהסיפא דלא כתבן שלא כסדרן יגמו צמי"כ
 דקיימא רק על מחזה, ולא על חפילין, וזהו שפסק בן הרמב"ם
 דלכתחילה גם בחפילין לריך לכתבן כסדרן כרישא דהך
 מכילתא דקיימא חפילין, ובדועבד פסולה רק במחזה, דדברי
 המכילתא בעלמא מוכיחין כן וכמש"כ, ואולי מזה הוא בחמה
 כל מקור הך דינה דבעינן כסדרן במחזה, [דאילו מהא דאין
 חולין במחזה ליכא הוכחה לפי שיטת זו, כיון דהתם עממא
 אחריתא צה, כמש"כ הרי"ן בתשובתו, וממילא כלל הך דינה
 במחזה], אלא משום דסיפא דמכילתא דלא כתבן שלא כסדרן
 יגמו אי אפשר לפרש רק במחזה, וזהו שפסק בן הרמב"ם, אבל
 עדיין ל"ע לשיטת החוס' במנחות דף ל"ב דתפורה מהניא גם
 במחזה, וא"כ אכתי ל"ע גם במחזה אמאי יגמו, ול"ע.

ובעיקר הפלוגתא שהבאנו אם דין כסדרן צמיח נאמט
 גם על מעשה הכתיבה, או רק על הפרשיות עלמא,
 י"ל דהליא בפלוגתא רש"י ור"ח לענין סדר הפרשיות, דהנה
 כבר הקשו הראשונים על שיטת ר"ח מהא דמכילתא לענין
 דין כסדרן נקט מתחילה שמוע ואח"כ והי' הם שמוע, ולדעת
 ר"ח הרי לריך להיות היותו באמלע, וחילתו דההיא דמכילתא
 לענין כתיבה הסופר קמיירי שיכתבם כסדר שהם כחוצין
 בחורה, אבל הפרשיות עלמא צמ"ל יד לריך להיות היותו באמלע,
 כמו צמ"ל ראש, עיין ברא"ש הל' חפילין, ולפי"ז לשיטת ר"ח
 כל דברי המכילתא נאמטו רק לענין עלם מעשה הכתיבה,
 ומבואר בהמכילתא דגם עלם מעשה הכתיבה לריכה להיות
 על הסדר, אבל לדעת רש"י דגם הפרשיות עומן לריכוס
 להיות כחוצין בחפילין כפי סדרן בחורה מתחילה שמוע ואח"כ
 והי' הם שמוע, א"כ אין הכרח מהמכילתא שגם עלם מעשה
 הכתיבה לריכה להיות על הסדר דוקא, ד"ל דהמכילתא
 דכתבן כסדרן ר"ל שהפרשיות עומן יהיו כחוצין כסדרן,
 ולפי"ז הרי יש מקום לומר, דהעור וספר התרומה שהלריכו
 דוקא כסדרן צמטשה הכתיבה, היינו משום שחששו לדעת
 ר"ח בסדר הפרשיות, כמבואר בדברייהם דלא הכריעו אם
 הלכה כרש"י או כר"ח, וע"כ גם לענין הדין דכסדרן לריך
 להחמיר כשיטת ר"ח, אולם גם צמיח א"ח ס"י ל"ב פסק
 דבעינן כסדרן גם צמטשה הכתיבה, ואף דהש"ע הרי פוסק
 כרש"י בסדר הפרשיות, וצ"כ דהפלוגתא דכסדרן היא פלוגתא
 אחריתא.

הלכות ברכות

פ"א הל"טז כל דבר שהוא מנהג אע"פ שמונהג בציבורים
 הוא כגון נעילה ערצה בשבועות של חג ואין
 לריך

דרך לומר מנהג חכמים כגון קריאת הלל ברי"ח וכו' וכו' הוא מועד של פסח אין מצרכין עליו עכ"ל, מקור דבר זה הוא בסוכה דף מ"ד גבי חיוב ערבה, ולהכי לא מצרכין עלה משום דמנהג נביאים הוא, והנה יעו"ש בתוס' שהקשו מיו"ט שני של גלויות, דג"כ אינו אלא מנהג בעלמא, ומי"מ מצרכין עליו, וחילו דעממא דאין מצרכין על המנהג, משום דאי אפשר לומר ולונו, אבל ביו"ט שני אין בו ברכה ולונו, אלא קידוש להזכרת היום בתפלה וברכת המזון, וכה"ג מצרכין גם על המנהג, עיי"ש בדבריהם, והר"ן שם הקשה על חירוף זה, דהרי ג"כ יו"ט שני מצרכין ולונו באכילה מנהג בליל שני של פסח, לפיכך חירוף הוא ז"ל, דיו"ט שני לאו מנהג הוא, רק תקנה קבועה, שינהגו ממנהג אבותיהם שצדיקים, עיי"ש בדברי הר"ן, והנה ברמב"ם צ"ל מה"ל יו"ט ה"ל כ"ה וז"ל זה שאנו עושין בה"ל כל יו"ט מחלו שני ימים מנהג הוא וכו' ובה"ל קדו"ח מספר זה נבאר עיקר מנהג זה וכו' עכ"ל, ולכאורה נראה מלשונו זה, דדעתו כדעת החוס', דיו"ט שני בעיקר תקנתו, דין תורת מנהג עליו, וכן הוא בלשון הרמב"ם פ"ו שם ה"ד שכתב וז"ל אבל היום שבני א"י סומכין על ההשגח ומקדשין עליו אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד עכ"ל, הרי דקדקו ל"י בלישנא דמנהגא, ויותר מזה מפורש בלשון הרמב"ם פ"ו מה"ל ח"ה הל"ד, דקחשיב בדי דברים שמנדין עליהן, המחלל יו"ט שני של גלויות אעפ"י שהוא מנהג עכ"ל, הרי להדיא דבעיקר איסורו רק דין תורת מנהג על יו"ט שני, וקשה אליבי קושיא הר"ן בג"ל מברכת אכילה מנהג והלל ותקיעת שופר, דכולהו ברכה המלות ניבחו, ומצרכין לכו גם ביו"ט שני, חף שכל עלמנו רק תורת מנהג עליו. והנה יעו"ש בדברי החוס' שיטה אחרת לר"ח ז"ל, דרק במנהג דערבה הוא דאין מצרכין, והוכיח זאת מהא דמצרכין ביו"ט שני עיי"ש בדברי החוס', אולם שיטת הרמב"ם אינה כן, כמש"כ מפורש דה"ה בכל דבר שהוא מנהג כמו קריאת ההלל ברי"ח וכדומה, וקשה אליבי קושיא החוס' מיו"ט שני.

והנראה לומר כדעת הרמב"ם, דהנה בעיקר הך טעמא דאין מצרכין על המנהג, יעו"ש צפור"ש בסוכה דף מ"ד שם, דהוא משום דח"ה לומר זה ולונו דאפילו בכלל לא חסור לית' עכ"ל רש"י, אולם לשיטת הרמב"ם ח"ה לפרש טעם זה, ולהדיא כתב בהקדמתו וז"ל, וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו צ"ד של איתו הדור, לפי שאסור לסור מהם שנאמר לא חסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל עכ"ל, הרי להדיא דהרמב"ם ס"ל דגם מנהגות איתניוהו בלאו דלא חסור, וכ"כ להדיא פ"ה מה"ל ממרים ה"ב וז"ל, אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה וכו' ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באלה מן המדות וכו' ואחד דברים שעשאו סייג לתורה וכו' והן הגזרות והתקנות והמנהגות כל אחד ואחד מחלו השלשה דברים מלוא עשה לשמוע להן והעובר על כל אחד מהן עובר בלי"ה הרי הוא אומר עפ"י התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזרות והמנהגות וכו' עכ"ל, ולפי"ן ל"ב לדעת הרמב"ם, טעמא דאין מצרכין על המנהג, והרי זה מצוואר להדיא בסוגיא דסוכה לענין ערבה, דלמ"ד יסוד נביאים מצרכין עליו, ולמ"ד מנהג נביאים אין מצרכין עליו, ול"ע הביאור בזה. והנראה פשוט, לדעת הרמב"ם הא דאין מצרכין על המנהג, לאו משום טעמא דח"ה לומר זהו ולונו הוא, דבאמת לדעת הרמב"ם, דין מנהגות הוא בכל דברי סופרים, שנאמר זהו מלוא לא חסור, לשמור ולקיימם, אלא הא דאין מצרכין על המנהג הוא זה דין בעלם החפלא שלהם, דלאו תורת מלוא בכו לברך עליהן, דרק על מלוא מצרכין, ולא על מנהגות, ודבר זה מפורש להדיא בלשון

הרמב"ם, צפ"ג מה"ל מגילה ותוכה ה"ג שכתב וז"ל אבל צרי"ח קריאת ההלל מנהג ואינו מלוא וכו' ואין מצרכין עליו עכ"ל, הרי דהא דאין מצרכין על המנהג, הוא משום דבעל"פ דיוו אין בו שם מלוא, וברכות לא נתקנו רק על מלוא בלבד, וזה שם אחר לו בעלם החפלא, שם מנהג ולא שם מלוא, דכך היתה עיקר התקנה מעיקרא, שינהגו זהו בחזרת מנהג, ולא בחזרת תקנה ומלוא מחדשת מדברי סופרים, ולכן אין מצרכין עליו, וכן הוא מצוואר בלשון הרמב"ם בכל מקום, דקחשיב לתקנות ומנהגות בחרתי, חף דחובת שתיבה שרה, דתרווייהו בלא חסור קיימי, ועשין רק על פי צ"ד הגדול בלבד, אלא משום דבעיקר התקנה מתחילה חלוקין הן, דאלו תקנו בחזרת מלוא ודייניס מחדשים מד"ם, ואלו תקנו שינהגו בכו בחזרת מנהגות, ועל זה הוא דנאמר הדין דעל מלוא מצרכין, ועל מנהגות אין מצרכין. ולפי"ן הרי מצוואר היטב מה דמצרכין ביו"ט שני על מלוא המנהגות בכו, כמו אכילה מנהג ותקיעת שופר וקריאת הלל, דנהי דכל עלמנו של יו"ט שני. בעיקר תקנתו, דין תורת מנהג עליו, דלא עשאוהו ליו"ט מחדש מד"ם רק שינהגו במנהג אבותיהם שצדיקים, אבל הרי זה מי"מ, דהמלוא שנהגו בו, כמו אכילה מנהג וכדומה, עכ"פ בעיקר דייס, תורת מלוא בכו בעלם החפלא, דלא אישחתי שם אכילה מנהג בליל שני, מאכילה מנהג בליל יום ראשון, אלא שחייבה הוא רק מד"ם מתורת מנהג, וזה לא איכפת מן כלל לענין ברכה, דלענין עיקר החיוב לא בליל חייבה מלך ד"ם שנאמר זהו הלאו דלא חסור, אלא דצדיק לענין ברכה, שבעלם החפלא יבא עליו שם מלוא, ולא שם מנהג, והכא אכילה המנהג ותקיעת השופר וקריאת ההלל גם כיום שני, שם מלוא עליוהו בעיקר דייס, ושפיר שייך בכו ברכה, ומה שחייבן הוא רק משום מנהג, זה לא איכפת לן וכמש"ן.

ונראה דזהו גם ביאור דברי החוס' בסוכה שם שכתבו וז"ל, ור"ח אומר דאין ראי' מערבה להלל, דערבה אינה אלא עילגול, וכיון דלאו תקנתא היא אלא מנהגא לא חשיבא למיקבע לה ברכה, אבל קריאת ההלל לא גרע מקורא בתורה, ודכוותי' אשכחן דמצרכין אשני יו"ט של גלויות, ואינו אלא מנהג בעלמא, כדאיתא צפ"ק דביבא עכ"ל, ולכאורה דברי החוס' אינם מובנים כלל, שכתבו בעממא דמצרכין על ההלל משום דלא גרע מקורא בתורה, ומאי מניתי ע"י מיו"ט שני, ולפום ריהבא דברי החוס' אין להם שום ביאור כלל ול"ע. אולם נראה, דדברי החוס' הן הן הדברים שכתבו למעלה, דר"ח ס"ל דהא דאין מצרכין על המנהג, לאו משום דח"ה לומר ולונו, אלא עיקר הדין זהו הוא בעלם החפלא, דמנהגא לא חשיבא למיקבע עלה ברכה, ולהכי ס"ל דכ"י הוא רק במנהג דערבה, דבלאו חיובא דמנהגא אינה אלא עילגול בעלמא, וכל עלמא היא רק משום חובת המנהג בלבד, וכיון שכל עלמא רק תורת מנהג בכו, לא חשיבא למיקבע עלה ברכה, אבל בהלל אין הברכה דוקא על חובת קריאתו, רק עלם ההלל עלמנו חיקונו בו ברכה, כמו שתיקנו ברכה לקורא בתורה, וז"ל בהג"מ פ"ג ממגילה, וכן רבינו שמוה כתב שיש לברך דלא יבא אלא כעוסק בתורה ואפי' במגילת רות וקניות ושיר השירים יש צמ"ס סופרים שמצרכים וכו' חקב"ו על מקרא מגילה וכו' שאין מזכרות בשום מקום בתלמוד וכ"ש הלל. שגם לחכמי התלמוד ה"י מנהג עכ"ל, והיינו דמיתיה ראי' מחמת מגילות, שאין בהם מדינא חיוב קריאה כלל, ומי"מ מצרכין עליוהו, וצ"כ דהצרכה נתקנה על עמם קריאתו, וה"י בהלל דכוותה, עמם ההלל עלמנו חיקונו בו ברכה, וכיון דעלם החפלא הוא מירי דשייך בו ברכה, לא איכפת לן גם אם חובת עשיתו הוא משום מנהג, דגם על מנהג שייך לומר ולונו, אלא דלא חשיב למיקבע עלי' ברכה.

צרכה, ולא שייך זאת גבי הלל, דעלם החפלה הוא דבר שחוקה בו צרכה, ולפי"ז מבואר היטב דברי החוס, מה שהביאו ע"ז מו"ע שני, דבאמת גם ביו"ע שני, היינו טעמא דמצרכין עליו; משום דבעלמלתו לא נשתנה דינו מו"ע ראשון שטעון צרכה, וכל שעלם החפלה טעון צרכה, לא איכפת לן גם אם חוצה קיומו הוא משום מנהג, והיי' בהלל דכוותי, ועי' בחוסי' צרכה דף י"ד שכתבו ז"ל, ומיכו אומר ר"ת דאינו ראי' דאטולעול ודאי לא מצרכין, אבל על מנהג פשיטא דמצרכין, דהא חזינו כל יו"ע שני אינו אלא מנהגא ומצרכין עכ"ל, והן הן הדברים שכתבנו למעלה בדעת הרמב"ם, דהיינו טעמא דמצרכין ביו"ע שני, משום דבעלם החפלה מיהא שם מנהג צי, ולהכי שייך צי צרכה, וכמש"י.

והנה כבר הקשו אהא דנשים מצרכות צרכה החורה, והא פטורות מח"ת, וציוחר קשה לדעת הרמב"ם שפסק צפ"ג מה' ל"זיה דעל מנהג שהנשים פטורות אינן רשאיות לצרך עליהן, ואיך יצרכו צה"ת כיון דפטורות מח"ת, ושמתני מפי אלמור"ר הגאון החסיד זוקללה"כ שאמר, דצב"ט אין הצרכה על קיום המנהג של ח"ת, רק דהוא דין צפ"ט דחורה צעו צרכה, וכדילפון לה בצרכות דף כ"א מקרא דכי שם ד' אקרא וגו', אי"כ אין זה דין ששייך להמנהג כלל, רק דחורה עלמה טעונה צרכה, ונשים פטורות רק מהמנהג של ח"ת, אבל אינן מופקעות מעלם החפלה של ח"ת, ולימודם הוי בכלל ח"ת, ושפיר יש להם לצרך על לימודם, כיון דלא אחינן ע"ז מכה לתא דקיום המנהג כלל, ע"כ דבריו, ולפי"ז יש מקום לומר, דמאי דהנינן במ"י סופרים דהקורא בכתבי הקודש מצרך אקצ"ו על כתבי הקודש, והקורא במגילות מצרך על מקרא מגילה, אין זה כלל צרכה המנות, רק דחקו צרכה על ע"ס קריאתן ציצור, ואין זה משום לתא דהמנהג כלל, ונראה דזו היא שיטת הרמב"ם, וזהו שחילק צינס לקריאת ההלל צה"ת, דצקריאת ההלל שהיא צרכה המנות אין מצרכין על מנהג, מה שאין כן צקריאת כתבי הקודש וקריאת מגילות, דעלם הלימוד בעלמו הוא דבר שטעון צרכה, גם בלא דין המנהג שיש בזה, ור"ת וראצ"י סוצרים, דגם החס גבי קריאת מגילות וקריאת צרכתם הוא צרכה המנות, וזהו שהביאו מינה גם להלל דגם צרכה המנות איחא אף במקום שחוצה קיומה הוא רק משום מנהג, אם רק ע"ס החפלה שם מנהג צה ומחקה עלה צרכה, וכמש"י.

אולם לפי שיטת יחר הפוסקים החולקים על הר"י וס"ל דהבדלה זו שהיו אומרים המבדיל בין קודש לחול לא היתה הבדלה גמורה ללא צה ידי חוצה הבדלה, רק כל עממה הוא רק להחירו צעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה בכל דהו סגי לן כמש"כ הר"ן, הרי מבואר להדיא דס"ל דלאו משום חוצה הבדלה הוא שחאסר צעשיית מלאכה רק הוא דין צפ"ט מדויני שצח שאסור צעשיית מלאכה עד שיבדיל, ועל זה סגי בבדלה כל דהו אף שאין יולאין צה כלל ידי חוצה הבדלה, ח"ל פי רש"י צפרק שואל שם המבדיל בין קודש לחול להיכרח צעלמא ללוות אח המלך עכ"ל, הרי מפורש בדבריו דע"ס ההבדלה דין אחר לה שהיא רק להיכרח צעלמא וכי ולא לקיומי צה מנות הבדלה כלל, וצ"ע דאיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומנות הבדלה הוא דין לחוד ומנות הבדלה הוא דין לחוד והבדלה זו עיקרה להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מנות הבדלה, וא"כ הרי צ"ע דהאיסור מלאכה הוא דין מדויני שצח דאף דקדושת היום כבר אזדא לה מ"מ אסור צעשיית מלאכה עד שיבדיל, והנה יעו"ש צעור או"ח סי' רל"ע שיטה שלישיה צה דאף דהבדלה זו היא רק להחירו צעשיית מלאכה בלבד ונאמרת גם שלא על הכוס אבל מ"מ צעין צה שם ומלכות עו"ש, וגם מזה מבואר דאיסורא דעשיית מלאכה הוא דין צפ"ט מדויני שצח מדנתקב ע"ז צרכה מיוחדת וצ"ע דדינא הוא דהיתר מלאכה טעונה הבדלה וחקנו צרכה ע"ז, דאי כמש"כ בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום היתר רדדיר ריא ררו לא ציור דליתרנו בציור מנות מלאכה

הלכות שבת

פכ"ט הל"ה אסור לאדם לאכול או לשחות יין משקש ביום עד שיקדש וכן משילא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשחות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל עכ"ל, נראה מדברי הרמב"ם דגם איסורא דעשיית מלאכה כאיסורא דאכילה ושתיי' ועשימה דעיקר איסורן משום חוצה הבדלה הוא ומנות הבדלה דרמיא עלי' היא האוסרתו בכל אלו, וא"כ אין לאיסור מלאכה זה ענין כלל עם קדושת היום ואיסור מלאכה של שצח, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשנתחייב צהבדלה הרי הוא אסור באכילה ושתי' ועשיית מלאכה עד שיבדיל, והנה שצצח דף ק"ג על הא דחקן אבל מהשיך הוא לשמור ומציא פירות צידו פריך רי"ט וי"ט דלא צבדיל וראצ"י ראצ"י חזקת ראצ"י אחר

בעזה"י

ספר

אבני חושן

ביאור ובירור מקיף
על עניני וגדרי שומע כעונה

ונלוה אליו

פתיחה רחבה

על גדרי ודיני שומע כעונה

מלוקט ומסודר מדברי הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים

חברתיו בעזהשי"ת

שמואל ניימאן

בן אאמו"ר הרה"ג ר' אברהם ניסן שליט"א

פה מאנסי יע"א

שנת תשנ"ג לפ"ק

האיך יולאין השומעין הענין של קריאה מתוך הספר, ובשלמא לשיעת הרא"ש הנ"ל (באות י"ח) דקריאה מתוך ספר הוא רק מדרבנן י"ל דהם אמרו והם אמרו, דאמרו דרק הקורא לריך לקרות מתוך הכתב, אבל לשיעת החוס' דקריאה מתוך הספר הוא מה"ת, ל"ע האיך יולאין השומעין הענין של קריאה מתוך הכתב ע"י שומע כעונה.

אין מהלורך שילאו השומעין ע"י שומע כעונה, דהמלוה היא דלחד יקרא להם מתוך הספר מה שעשה להם עמלק, בכדי שלא נשכח מה שעשה לנו עמלק, והשומעין מקיימים המלוה מה שאחד מזכיר להם מה שעשה לנו עמלק, דהמלוה אינו הקריאה, רק הזכירה ע"י קריאה, וא"כ מובן שפיר למה אין השומעין לריכין ללאת הענין של מתוך הכתב, דהא אין לריכין לקיים המלוה של קריאה מתוך הכתב, רק לריכין לזכור מעשה עמלק בזה שאחד מזכיר להם מתוך הכתב מה שעשה עמלק.

ב) אמנם לפי מה שזכרנו (לקמן בסימן כ"ז) די"ל דלמאות זכירת מעשה עמלק

סימן ד

בענין שומע כעונה בעולה לתורה

ברכת התורה אינו על מצות תלמוד תורה

ב) ונראה לבאר דברי הרא"ש עפ"י מה שהביא הגר"י ז"ל מזריסק צ"ס הגר"ח ז"ל צענין ברכת התורה, וז"ל הגר"י על הרמב"ם (בסוף הלכות ברכות): והנה כבר הקשו אהא דנשים מזכרות ברכת התורה, והא פטורות מת"ת, וביותר קשה לדעת הרמב"ם שפסק צ"ג מהלכות ליתא דעל מלות שהנשים פטורות אינן רשאות לברך עליהן, ואיך יזכרו בה"ת כיון דפטורות מת"ת, ושמעתי מפי אהמו"ר הגאון החסיד זוקללה"ה שאמר, דצבה"ת אין בהרכה על קיום המלוה של ת"ת, רק דהוא דין צ"ע דתורה צעי ברכה, וכדילפינן לה בצרכות (דף כ"ה). מקרא דכי שם

א) הרא"ש (רפ"ג דמס' מגילה) ובתשובותיו (כלל ג') מבאר שהעולה לתורה לריך לקרות צהדי הצעל קורא בלחש, דח"כ הוי ברכתו ברכה לצעלה, וכן נפסק צשו"ע (באו"ח סימן קמ"א ס"ז), והצ"י הקשה עליו דכיון דשומע כעונה א"כ חשיב כאילו קרא השומע, ולכן יכול לברך אף שאינו קורא בלחש עמו, ועוד הקשה העו"ז (שם צסק"ג) וז"ל: ותמוה לי הא איתא בחוספתא וירושלמי (במרדכי פ' בני העיר מביאה) מעשה בר"מ שקרא מיושב בבית הכנסת של טבעון ונתנה לאחר וצריך עליה, ופריך שם זה קורא וזה מזכר, א"ר ירמיה מכאן שהשומע כקורא, וא"כ למה לא נימא גם בזה כן דאחר מצרך והחזן קורא עכ"ל.

קך
זרח
ילא,
בכ
זאת
פר,
ציון
בלב
זור,
י"מ.
מה
לק:
ין,
לה
בר
זון
זית

צין
של
יל
ין
זה
יס
זין
זין
זא,
זך
זת
זר

ה' אקרא וגו' א"כ אין זה דין ששייך להמלוכה כלל, רק דתורה עלמה. עטונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמלוכה של ח"ת, אבל אין מופקעות מעטם החפלא של ח"ת, ולימודם הוי בכלל ח"ת, ושפיר יש להם לזרך על לימודם, כיון דלא אחינו ע"ז מכה לתא דקיום המלוכה כלל, ע"כ דבריו, ולפי"ז יש מקום לומר דמאי דתנינן במס' סופרים דהקורא בכחצי הקודש מזרך אקב"ז על כחצי הקודש והקורא במגילות מזרך על מקרא מגילה, אין זה כלל ברכת המלות, רק דתקנו ברכה על עלם קריאתן בליצור, ואין זה משום לתא דהמלוכה כלל, ונראה דזו היא שיטת הרמב"ם, וזהו שחילק בינם לקריאת ההלל בר"ת, דבקריאת ההלל שהיא ברכת המלות אין מזרכין על מנהג, מה שאין כן בקריאת כחצי הקודש וקריאת מגילות דעלם הלימוד בעלמו הוא דבר שטעון ברכה, גם בלא דין המלוכה שיש בזה, עכ"ל הגר"ז עיי"ש בדבריו.

ג) ובאמת שכן כתב החתן סופר (בשער ברכות השחר והתורה אות ח') וז"ל: והכלע"ד לישב זה עפ"י מש"כ השאג"א (סימן כ"ז) דלשון אקרא משמע קריאה בפה, וכיון דברכת התורה למדו מקרא דשם ה' אקרא הבו גודל וכו' משמע דוקא כשקורא בפה איכא חיוב ברכה, ולא תלי' ברכה במה שיולא י"ח לימוד, דהא איכא למ"ד דוקא למקרא או למשנה לריך לזרך ובדאי יולא ידי חובת לימוד התורה בכל מה שלומד, ועכ"ז לענין ברכת התורה אינו מחוייב למ"ד דוקא למקרא, אע"כ דלא הא בזה תלי' לומר דכל מה שנקרא לימוד יתחייב בו בברכת התורה, והכא עעמא רבא איכא במילתא דהא קרא אומר כי שם ה' אקרא וכמש"כ השאג"א הנ"ל, עכ"ל.

ד) ועפ"י"ז מיושבים דברי הרמ"א שהמכהרהר בדי"ת א"ל לזרך ברכת התורה, והקשה הגר"א הרי הרהור כדיבור, ולפי יסוד הג"ל שברכת התורה אינו על קיום המלוכה של לימוד התורה, אלא על דברי תורה, לכן שפיר רק כשלומד צפה לריך יזרך על דברי תורה, משא"כ במהרהר.

בענין אשה עולה לתורה למגין ז' קרואים הגם שאינה מחויבת בת"ת

ה) והנה בספר עמק ברכה (בענין ברכת התורה אות א') הביא בשם הגר"ז לתרן קושיית הטורי אבן במסכת מגילה (דף כ"ג) בזה דאשה עולה למנין שנעה קרואים אפילו בסוף שנעה, שחותמת בתורה ומזרכת לאחריה ומוליאה בברכתה את כל הקרואים, והקשה הרי אשה פטורה מת"ת ואיך מוליא אותם, הא כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוליא אחרים, ולפי הג"ל ניחא דכיון דברכה"ת אינה על המלוכה אלא על התורה גופא דלריכה ברכה, וע"כ גם נשים חייבות בברכה"ת מן התורה, ושפיר מוליאות בזה את האנשים, עכ"ל.

החילוק בין ברכת התורה לברכה שמברכין על קריאת המגילה

ו) ולפי זה י"ל שזכו גם יסודו של הרא"ש, דאף דשומע כעונה ומקיים בזה מלות ח"ת, מ"מ א"א שיזרך עליו משום שאינו מדבר דברי תורה, דסובר הרא"ש דתקנת חז"ל בברכה שמזרכין בקריאת התורה הוא באותו האופן שזרכין לזרך ברכת התורה, ולכן סובר דאין מזרכין רק על דברי תורה ולא כשיולא על ידי

שומע כעונה. הטו"ז הנ"ל (בני ואחר זירך לנ מקריאת המגין לקריאת התורה שיפרסם הנס ו אינו על מלות המגילה, ולכן דאחד יכול לקר עושה המלוכה מלות קריאת התורה שאינו ו

ז) ויש מקום והכ"ז התורה וברכה התורה שוין כ חולם הכ"ז ס' בקריאת התורה לברכת התורה וי"ל עוד דבא והברכה על כ על יסוד הג"ל הוי נמי בו דמזרכ

ח) וי"ל ע תורה ואינו שמזרכין על אותו סוג דברי הרא"ש והכ"ז שיולא בשמיטת גזה"כ שאין

הרכה
תורה,
יסוד
ה של
שפיר
זורה,

הגם

רכת
רי"ז

(דף)

חיס

רכת

זיס,

יאה

ליח

ינה

יכה

מן

יס,

על

ש,

ות

בר

נה

פן

זין

די

שומע כעונה. ועפ"י זה מיושב ג"כ קושיית
הטור"י הנ"ל (באות א') דהמעשה של ר"מ דקרא
ואחר צריך לא מיירי מקריאת התורה רק
מקריאת המגילה, וקריאת המגילה אינו דומה
לקריאת התורה, דקריאת המגילה המלוכה הוא
שיפרסם הנס על ידי קריאתו, וצוודאי שהצרכה
אינו על מלאת ת"ת, רק על המלוכה של קריאת
המגילה, ולכן בקריאת המגילה מודה הרא"ש
דאחד יכול לקרוא ואחד יכול לצרף, דגם כאשר
עושה המלוכה על ידי שומע כעונה הוא בכלל
מלאת קריאת המגילה, ואינו דומה לצרכה
התורה שאינו על מלאת ת"ת רק על דברי תורה
וכדברי הגז"ל הנ"ל.

ז) ויש מקום לומר דכזה גופא פליגי הרא"ש
והב"י, דהרא"ש ס"ל דגדר צרכה
התורה וצרכה שמצרכין על התורה בקריאת
התורה שזין הן, ולכן לא אמרינן שומע כעונה,
אלוה הב"י ס"ל דהצרכה שמצרכין על התורה
בקריאת התורה הוא צרכה המלאת, ואינו דומה
לצרכה התורה דהוא צרכה על דברי תורה.
וי"ל עוד דבאמת מודה הב"י דצרכה התורה
והצרכה על קריאת התורה שזין הן, רק דפליג
על יסוד הנ"ל של הגר"ח וכוונת דצרכה התורה
הוי נמי צרכה המלאת, וכשיעת הגר"ח
דמצרכין על הרכור דברי תורה.

ח) וי"ל עוד דבאמת כו"ע מודים ליסוד
הגר"ח דצרכה התורה הוא על דברי
תורה ואינו צרכה המלאת, וכן גם הצרכה
שמצרכין על התורה בקריאת התורה ג"כ הוי
אותו סוג צרכה של צרכה התורה, רק פלוגתת
הרא"ש והב"י תלוי בחקירה הנ"ל, דלפי ד' צ'
שולא בשמיעה, א"כ שפיר כ' הרא"ש דכיון שיש
גזה"כ שאין מצרכין רק על דיבור משו"ה אף

שיש דין שיכול ללאת גם דדיבור, עכ"ז אינו רק
מה שנוגע לקיום מלאת ת"ת שמקיים המלוכה
גם בשמיעה, אבל צודאי אינו חשוב כדברי תורה
כיון שאינו מדבר, משא"כ הב"י ס"ל ללד א',
ולכן אף שלומד כיסודו של הגר"ח שצרכה
התורה אינו על קיום המלוכה אלא על דברי
תורה, מ"מ כיון ששומע כעונה הפ"י שחזירו
מולאו א"כ יש כאן קיום מלאת ת"ת על ידי
"אקרא" — פי' בדברי תורה, כיון שקיים
המלוכה אינו על ידי שמיעה אלא על ידי דיבור
שחזירו מדבר בשבילו, והרי יש גזה"כ שעל
מלאת ת"ת שהוא דדיבור יש לצרף עליו.

ט) אמנם למה שביארנו דגם לד' צ' מודה
דאינו יולא בשמיעה גרידא, אלא
דעל ידי שמיעתו ממשיך אליו את הדיבור של
חזירו, נראה דכשהוא מצרף הוא מצרף על
מלאת שדדיבור, דהא בגם שהוא בגדר מדבר
ע"י שמיעה, אין הפ"י דיוולא המלוכה על ידי
שמיעה גרידא, אלא דבשמיעתו ממשיך הדיבור
אליו, והצרכה הוא על הדיבור, ונמלא דמצרף
על ת"ת שדדיבור, אלא דלפי זה ל"צ צרכה
הרא"ש שכתב שט"י שומע כעונה אינו בגדר
מקיים מלאת שדדיבור, הא צין ללד א' דחזירו
מולאו בהדיבור, וצין ללד צ' דע"י שמיעתו
ממשיך הדיבור אליו, הוא מצרף על מלאת
שדדיבור.

י) ואפ"ל דכוונת הרא"ש דהקפידה התורה
שיבא "אקרא" — פי' שבעלמו
ידבר וכמשמעות הפסוק, ומשום הכי גם באופן
דמצרף על מלאת שדדיבור, אם הוא בעלמו אינו
בגדר אקרא, רק דהוא מלרף עלמו לדיבור של
חזירו, אינו יכול לצרף עליו, והב"י שחולק על
הרא"ש י"ל דכוונת ד"אקרא" לאו דוקא שהוא

לריך לדבר בעלמא, אלא דאין מצרכין ברכת התורה כ"א על מלות שבדיבור, וכיון שע"י שומע כעונה מצרך שפיר על מלות שבדיבור,

ע"כ ס"ל דשפיר יכול לצרך ברה"ט גם כשולא ע"י שומע כעונה.

סימן ה

בענין שומע כעונה לגבי ברכת כהנים

א) כבר הזכרנו דברי הבית הלוי על התורה (בסוף הקונטרס לחנוכה) שכתב וז"ל: מה שאמר חכם אחד בצרכות כהנים דכהן אחד יכול לומר ברכת כהנים ושאר הכהנים ישמעו ושומע כעונה, הנה אם היה מקום לומר כן בודאי דהיינו מרויחין בזה לפרש לשון המשנה במסכת מגילה (דף כ"ד) המפטיר בנביא כ"י והוא פורס על שמע והוא נושא את כפיו, דלא ידענו פירושה של המשנה בפשיטות דהא כל כהן נושא כפיו, ולפי"ז ניחא דהוא יאמר הפסוקים להוליא שארי הכהנים, אמנם עיקר הדבר לא נהירא כלל דשומע כעונה שייך רק בדבר דאין לריך בו אלא אמירה לחודה, אבל ברכות כהנים לריך קול רם כאדם האומר לחצירו וכמו דנפקא לן בסוטה (דף ל"ח) מקרא דאמור להם, וצוה לא שייך שומע כעונה דהרי ענייתו של הכהן השומע הרי אינו נשמע להעם השומעים ולא עדיף הך כהן השומע מאם היה אמור מפורש בפה רק בלחש דלא ילא, עכ"ל.

בזה, דהבית הלוי סובר כהלך דיולא בשמיעה, ולכן אינו יכול ללחש בשומע כעונה כיון דאין השמיעה בקול רם, משא"כ החזו"א סובר כלל א' דחצירו מוליא, וכיון דחצירו מצרך בקול רם עולה הברכה שהוא בקול רם גם להשומע עיי"ש, אמנם לפי דברינו לעיל (בסימן א') דשומע כעונה אין הפי' דיולא בשמיעה גרידא, דבודאי אנו לריכין דהדיבור של חצירו יתייחס גם אליו, אלא דיש לחקור אם דהשומע הוא בגדר מדבר, מחמת דהשמיעה פועל להמשיך דיבור אליו, אבל אין השמיעה בעלם כדיבור, ונמלא דהדיבור שהיה כאן היה דיבור של חצירו, וכיון דהדיבור של חצירו היה בקול רם מסתבר שזה עולה גם לחצירו, דהא דיבור זה שהוא שומע ממשיך אליו, וא"כ ל"ב סברת הבית הלוי.

ג) ושמעתי שם הגרי"ז ז"ל שכוונת הבית הלוי הוא דמה שחידשה התורה ד"אמור להם" אינו רק תנאי בדיבור — איזה דיבור לריך להיות כשמצרך, אלא דהוא גזה"כ דנשיאת כפים לריך להיות צאופן זה של אמור להם, ובשומע כעונה לא נתקיים האמור להם, דהא אינו מדבר לחצירו, וכן בספר עמק ברכה (בענין נשיאת כפים אית ה"י) מבאר סברת

ב) והחזו"א בא"ח (סי' כ"ע אות ג') חולק עליו וס"ל שגם בצרכת כהנים מהני ודין דקול רם יולאים ע"י שומע כעונה, והקהלות יעקב (במסכת ברכות סי' י"א) מבאר המחלוקת של הבית הלוי וחזו"א דפליגי

הבית הלוי, וקול רם, לאו רם, אלא עינו שומעין את ל"ח: אמור ל מפורש כן שומעים וכו', השומע והיו שומעים את כאן שומע כ

ד) ושמעה

במקום דהמ"א הוא של שומע דהמ"א הוא מסתם אמין וביאור זה ל' דשומע דיבור אליו חלק של סר אינו יכול לה י"ל דאימתי בשבילו היינו אבל אם הכי שהוא יותו

ה) והנה

בשומע כעו להוליא חב דיכול המק גם ע"י שו נוסף מסת